

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

KATEDRA APLIKOVANÉ EKOLOGIE

DIMENZE PROVÁDĚNÍ STRATEGICKÉHO
POSUZOVÁNÍ VLIVŮ NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ V ČR
RETROSPEKTIVNÍ PŘEHLED

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Ing. Zdeněk Keken, Ph.D.

Diplomant: Bc. Gabriela Mosoriaková

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Gabriela Mosoriaková

Inženýrská ekologie

Ochrana přírody

Název práce

Dimenze provádění Strategického posuzování vlivů na životní prostředí v ČR – retrospektivní přehled

Název anglicky

Dimensions of Strategic Environmental Assessment in the Czech Republic – retrospective overview

Cíle práce

Cílem diplomové práce bude vyhodnotit celkovou dimenzi provádění Strategického posuzování vlivů na životní prostředí (SEA) v České republice se zaměřením na regionální a sektorové odlišnosti.

Metodika

Metodicky bude pracováno s Informačním systémem SEA (databází všech iniciovaných SEA procesů v ČR mezi roky 2005 až 2023). Na základě meziroční a mezisektorové variability bude analyzovány regionální a tematické odlišnosti.

Doporučený rozsah práce
cca 40 stran textu a přílohy

Klíčová slova

Veřejné koncepce, udržitelnost, analýza vlivů, rozhodovací proces, rozvoj

Doporučené zdroje informací

- Biehl, J.; Köppel, J.; Rodorff, V.; Huesca Pérez, M. E.; Zimmermann, A.; Geißler, G.; Rehhausen, A. Implementing strategic environmental assessment in countries of the global South – An analysis within the Peruvian context. *Environmental Impact Assessment Review* 2019, 77, 23–39.
- Fischer, T. B.; Fonseca, A.; Geißler, G.; Jha-Thakur, U.; Retief, Reece F.; Jiricka-Pürner, A. A. Simplification of environmental and other impact assessments – results from an international online survey. *Impact Assessment and Project Appraisal* 2023, 41 (3), 181–190.
- Geißler, G.; Rehhausen, A.; Fischer, T. B.; Hanusch, M. Effectiveness of strategic environmental assessment in Germany? – meta-review of SEA research in the light of effectiveness dimensions. *Impact Assessment and Project Appraisal* 2019, 37, 219–232.
- Lyhne, I.; Partidário, M. R.; Kørnøv, L. Just so that we don't miss it: A critical view on the meaning of decision in IA. *Environmental Impact Assessment Review* 2021, 86, 10650.
- Partidário, M. R.; Monteiro, M. B. Strategic environmental assessment effectiveness in Portugal. *Impact Assessment and Project Appraisal* 2019, 37 (3-4), 247–265.
- Rodrigo-Illari, J.; González-González, L.; Rodrigo-Clavero, M.-E.; Cassiraga, E. Advances in Implementing Strategic Environmental Assessment (SEA) Techniques in Central America and the Caribbean.. *Sustainability* 2020, 12 (10), 4039.
-

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – FŽP

Vedoucí práce

Ing. Zdeněk Keken, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra aplikované ekologie

Konzultant

Jakub Mlejnek

Elektronicky schváleno dne 15. 3. 2024

prof. Ing. Jan Vymazal, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 15. 3. 2024

prof. RNDr. Michael Komárek, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 26. 03. 2024

Prohlášení

Tímto potvrzuji, že jsem samostatně vypracovala svoji diplomovou práci na téma "Dimenze provádění Strategického posuzování vlivů na životní prostředí v ČR - retrospektivní přehled" a uvádím veškeré informační zdroje, které jsem v práci využila, včetně jejich citací na konci práce. Souhlasím s platnými autorskými zákony, zejména s ustanoveními týkajícími se užití díla. Dále uděluji souhlas s veřejným zveřejněním mé diplomové práce dle příslušných právních předpisů, bez ohledu na její obhajobu. Potvrzuji, že elektronická verze práce je identická s tištěnou verzí a že jsem zachovala správné nakládání s údaji v souladu s GDPR.

V Praze dne: 25.03.2024

podpis:

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce Ing. Zdeňkovi Kekenovi, PhD., a konzultantovi Ing. Jakubovi Mlejnkovi, za ochotu u konzultací, jejich čas věnovaný mně a mé práci a jejich odborné připomínky. Dále bych jim chtěla poděkovat, za pozitivní a motivační přístup, který není běžným standardem, a velmi si jejich ochoty vážím. Následně bych chtěla poděkovat dobré přítelkyni Mgr. Tereze Pokorné, která mi byla konzultantem ohledně právní stránky a velkou psychickou podporou. Nakonec bych chtěla poděkovat své rodině, která při mě stála a tolerovala mě po celou dobu mého studia.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá vývojem Strategického posuzování životního prostředí (SEA), a to na základě provedení metaanalýzy vědeckých článků. Cílem této práce je v první řadě zanalyzovat efektivitu SEA a jeho užití v různých zemích, a dále označit jednak společné nedostatky, tak i rozdíly, mezi v jednotlivých zemích uplatňovanými přístupy. Práce cílí na grafické vyhodnocení dat z portálů Česká informační agentura životního prostředí (CENIA), jež předkládají přehled o procesu SEA v České republice v období let 2005-2023.

Přítom porovnání praktik a výsledků SEA v různých zemích umožňuje nejlépe právě metaanalýza a rešerše vědeckých článků, díky níž lze rovněž identifikovat ty klíčové trendy a oblasti, ve kterých je nutno provést zlepšení. Poskytnout skutečný obraz o reálné implementaci SEA v České republice pak má za cíl grafické vyhodnocení dat z portálů CENIA. Toto zhodnocení pak umožní porovnání s mezinárodními standardy a tím spojenou následnou identifikaci oblastí, ve kterých je třeba opatření pro lepší ochranu životního prostředí a udržitelný rozvoj posílit.

Výsledky této práce tak mohou být přínosným zdrojem informací pro strategické plánování a politické rozhodování v oblasti ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje jednak v České republice, ale i v dalších zemích.

Klíčová slova: veřejné koncepce, udržitelnost, analýza vlivů, rozhodovací proces, rozvoj

Abstract

The thesis deals with the development of Strategic Environmental Assessment (SEA) based on the meta-analysis of scientific articles. The aim of this work is primarily to analyze the effectiveness of SEA and its application in various countries, as well as to identify common shortcomings and differences among approaches applied in individual countries. The study focuses on the graphical evaluation of data from the Czech Environmental Information Agency (CENIA) portals, which provide an overview of the SEA process in the Czech Republic from 2005 to 2023.

Comparing SEA practices and results in different countries is best facilitated by meta-analysis and research of scientific articles, enabling the identification of key trends and areas where improvement is needed. The objective of providing a true picture of the real implementation of SEA in the Czech Republic is aimed at graphical evaluation of data from CENIA portals. This evaluation will allow comparison with international standards and subsequent identification of areas where measures are needed to strengthen environmental protection and sustainable development.

The results of this work can thus be a valuable source of information for strategic planning and policy decision-making in the field of environmental protection and sustainable development, both in the Czech Republic and in other countries.

Key words: public conceptions, sustainability, impact analysis, planning process, development

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Cíle.....	3
3	Literární rešerše	4
3.1	SEA základní přehled	4
3.1.1	Výhody a nevýhody SEA	6
3.1.2	Principy a metody SEA.....	8
3.1.2.1	Principy	8
3.1.2.2	Metody	12
3.2	SEA v plánovacích procesech	14
3.2.1	Fáze procesu tvorby strategií.....	16
3.3	Praxe posuzování v České republice	20
3.3.1	Role orgánu ochrany přírody v procesu SEA.....	23
3.3.2	Průběh hodnocení SEA v České republice	24
3.3.3	Obecné postupy pro vyhodnocení SEA	27
3.4	Praxe SEA ve světě.....	32
4	Metodika	37
4.1	Zdroje dat	37
4.2	Analýza dat.....	37
5	Výsledky	39
5.1	Vývoj strategického posuzování.....	39
5.1.1	Četnost koncepcí v ČR dle oblastí hodnocení	40
5.1.2	Srovnání počtu small-scale SEA a full-scale SEA v průběhu let.....	41
5.1.3	Srovnání koncepcí dle příslušného úřadu.....	43
5.1.4	Tři hlavní oblasti posuzování	44
5.1.5	Pozice příslušného úřadu v jednotlivých krajích	47
5.1.6	Konkrétní strategické dokumenty.....	53
5.1.7	Počet samotných small-scale SEA v jednotlivých sektorech.....	55
6	Diskuze.....	56
7	Závěr	61
8	Seznam obrázků a tabulek.....	62
9	Literatura.....	63
10	Přílohy.....	71

1 Úvod

Ochrana životního prostředí je významným a nutným trendem moderní společnosti. V dnešní době je potřeba se zabývat důležitými aspekty udržitelné společnosti. Jedním z nástrojů pro naplnění těchto aspektů je Strategické posuzování vlivů na životní prostředí (SEA). Zachování ekologické stability je možné docílit pouze zohledněním všech aspektů vedoucích k udržitelnému rozvoji. SEA jako prostředek pro zhodnocení budoucích strategických plánů, programů a politik, může být účinným nástrojem pro zachování životního prostředí, tak jak je pro naši společnost potřeba. Tato diplomová práce zkoumá dimenze provádění SEA v České republice, pro pochopení uceleného přehledu fungování SEA a poskytnutí dat pro budoucí výzkumy v rámci posuzování efektivity SEA v České republice i ve světě. Práce je rozdělena na rešeršní a výzkumnou část. Rešeršní část je rozdělena do čtyř kapitol.

První kapitola popisuje obecný přehled o SEA. Krátký přehled zavedení SEA do systému a následně rozebrání výhod a nevýhod hodnocení, podrobný popis principů a metod posuzování. Smyslem je představit čtenáři smysluplnost metody a potřebu neustálého rozvoje a zlepšování SEA posuzování.

Ve druhé kapitole je podrobně popsán plánovací proces, aby bylo čtenáři jasné, ve které fázi celého procesu nastupuje SEA a jaká je provázanost se všemi částmi. Také musí být jasné, kdo za hodnocení odpovídá a tedy celkové nastavení plánovacího procesu a legislativních rámců v České republice.

Ve třetí kapitole je rozebrán proces SEA v České republice. Hlavním aspektem této kapitoly je snaha odhalit čtenáři praktiky a postupy fungování SEA, již od prvotní myšlenky po zapojené subjekty a jejich roli. Lehce je popsán postup posuzování, pro ucelený přehled. Následně jsou popsány obecné postupy vyhodnocování SEA dle několika doporučených metodik.

Čtvrtá kapitola poskytuje přehled posuzování a efektivity ze světových studií, jedná se o shrnutí poznatků jak v zemích Evropské unie, tak v zemích rozvojových, kde je SEA také nějakým způsobem implementována postupně do legislativy.

Poslední část je věnována výzkumu, který řeší analýzu dat z portálu CENIA z časové období let 2005 až 2023. Výsledky výzkumu jsou popsány a diskutovány v kapitole diskuze a následně shrnuty a v závěru práce společně s doporučeními pro další výzkum.

2 Cíle

Cílem diplomové práce bude vyhodnotit a analyzovat celkovou dimenzi provádění SEA v České republice, v období let 2005-2023, se zaměřením na regionální a sektorové odlišnosti, na základě dat z portálu CENIA za pomoci grafického znázornění. Následně budou zjištěné výsledky porovnány se studiiemi z ostatních zemí a budou zhodnoceny různé přístupy.

Výstupy budou zahrnovat:

1. Grafy zobrazující počty a oblasti posouzení SEA v České republice.
2. Srovnání počtu small-scale SEA a full-scale SEA v průběhu let, s důrazem na rozlišení příslušného úřadu.
3. Srovnání koncepcí podle příslušného úřadu, zahrnující počet koncepcí od MŽP a krajských úřadů v jednotlivých letech.
4. Identifikace hlavních oblastí posouzení v každém roce.
5. Vytvoření map zobrazujících podíl SEA procesu v jednotlivých krajích od roku 2005 do roku 2023, s časovým rozdělením do období přibližně po 4 letech.
6. Zobrazení absolutních hodnot konkrétních strategických dokumentů za celé období.
7. Analýza počtu small-scale SEA a full-scale SEA v jednotlivých sektorech.

Výsledky této práce poskytnou ucelený pohled na implementaci SEA v České republice a budou sloužit jako cenný zdroj informací pro politické rozhodování a strategické plánování v oblasti ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje nejen v České republice, ale i v dalších zemích.

3 Literární rešerše

3.1 SEA základní přehled

SEA jako součást rozhodovacích procesů pro ochranu ekosystémů a udržitelného rozvoje je důležitým opatřením, které představuje komplexní, systematické hodnocení environmentálních plánů, programů, strategií a konkrétních projektů. Cílem je tedy minimalizovat negativní dopady na životní prostředí a dohlédnout na zakomponování environmentálních faktorů do těchto procesů.

Jednotlivé prvky v procesu SEA bývají méně striktní a iterativnější než v procesu Posuzování vlivů na životní prostředí (EIA). Prvky v procesu SEA zahrnují řadu analytických a participativních přístupů navržených tak, aby začlenily environmentální aspekty do politik, plánů, programů a vyhodnotily vzájemné vazby s ekonomickými a sociálními aspekty. Patří mezi ně nástroje pro předpovídání environmentálních a socioekonomických účinků, nástroje pro zajištění plné účasti zúčastněných stran a nástroje pro analýzu a porovnávání možností (*Warner, 2021*).

Počátky SEA sahají do roku 1975, kdy Evropská komise (EC) poprvé zmínila tento koncept. Rozběhly se odborné diskuze, které kritizovaly směrnice 85/337/EHS ze dne 27. června 1985 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí, ohledně posuzování vlivů určitých projektů na životní prostředí EIA (*Bjarnadóttir, 2008*). Neexistoval nástroj, který by posuzoval koncepce. EIA byla v tomto směru nedostatečná (*Arce a Gullon, 2000*). Cílem bylo rozšířit rámec hodnocení vlivů na životní prostředí o plány a programy, které mají významný dopad a souvisejí se schvalováním konkrétních projektů, jejich žádostmi a povoleními. Avšak až do roku 1987 tyto diskuse odborníků nebyly brány v potaz. Poté se EC oficiálně zavázala k vypracování nové směrnice, která by měla analyzovat strategie a politiky z hlediska jejich potenciálních vlivů na životní prostředí. První návrh této směrnice byl předložen v roce 1990 a po dlouhých jedenácti letech byla v červnu 2001 konečně přijata směrnice SEA. Jelikož se jedná o rámcovou směrnici, poskytuje pouze obecné pokyny, jak provádět analýzy SEA, bez podrobných pokynů. Konkrétní plnění svých požadavků přitom ponechává na jednotlivé členské státy. Způsob, jakým

se směrnice vykládá a transponuje do vnitrostátních právních rámců, se proto v každé evropské zemi liší (*Bjarnadóttir, 2008*).

Hodnocení vlivů na životní prostředí je již nyní ukotveno jak v mezinárodním právu (Úmluva s Espoo, Aarhuská úmluva, různé bilaterální smlouvy), tak v evropském právu (Směrnice EIA, Směrnice SEA, Naturové hodnocení) a v neposlední řadě ve vnitrostátním právu v české republice se jedná o ZOPV.

Klade se stále větší důraz na přechod SEA od jeho kořenů v posuzování EIA. Odborníci argumentují, že je nutné konceptualizovat SEA jako proces určený k usnadnění strategického myšlení, což umožní přechody směrem k udržitelnosti. Praxe SEA však zůstává hluboce zakotvena v tradici EIA a odborníci a zpracovatelé se často zdají rozdělení ohledně povahy a účelu hodnocení. SEA lze konceptualizovat jako sérii přístupů pohybujících se od méně strategických k více strategickým – od posuzování dopadů po strategické – přičemž každý přístup k SEA se liší podle konkrétních cílů aplikace SEA a míry, do které jsou strategické principy zohledněny ve svém návrhu a provedení. Pokrok v účinnosti SEA vyžaduje pokračující výzkumný program zaměřený na zlepšení tradičního přístupu k SEA jako nástroje pro hodnocení dopadů politik, plánů a programů (*Noble, 2017*).

Existují dva tábory vědců. Ti první zdůrazňují, že přestože je třeba zkoumat strategické přístupy SEA, nesmí být opomenuta praxe regulace a existující koncepce SEA založené na hodnocení dopadů, které stále přináší hodnotu a mohou směřovat rozhodování k udržitelným cílům. A druhý tábor spíše zdůrazňuje potřebu různorodých metod a nástrojů pro podporu různých přístupů SEA a jejich aplikaci na různé typy politik, plánů, programů a strategické problémy. Je zapotřebí většího důrazu na rozvoj analytických metod vhodných pro SEA a příslušné metodického vedení pro posuzovatele (*Geneletti, 2015*).

Z metaanalýzy z roku 2019 bylo zjištěno, že existuje prostor pro zlepšení procesu SEA, hlavně v oblastech screeningu, transparentnosti a kvalitě procesního řízení. Komplexnější přístup napomůže k lepšímu pochopení procesu a pomůže nalézt další oblasti pro zlepšení. Ze studie vyplývá, že v následujících výzkumech by se mělo zaměřit na různé dimenze a jejich vzájemné interakce. Mezi ně patří obsahový aspekt, transakční aspekt, aspekt znalostí a učení a aspekt legitimacy, s ohledem na dřívější výzkum zaměřený na zefektivnění procesního řízení (*Geißler et al., 2019*).

Díky jeho vlivu na rozhodovací proces může být SEA také klíčovým prvkem pro lepší začlenění přírody do městského plánování, tedy v otázkách budoucího vytváření biofilního urbanismu. V tomto směru by první povědomí o SEA mezi samosprávami mělo vzniknout již při vzniku územních a regulačních plánů. Biofilní urbanismus je inovativní přístup, který vede mimo jiné také ke zlepšení pohody obyvatel a v budoucnu bude čím dál více uplatňován. Proto je důležitou otázkou, jak jeho implementaci vsadit do současné politiky. SEA by byla jednoduchou a efektivní odpovědí (*Carter a Henríquez 2022*).

Jedna z pochopitelně náročnějších věcí ve strategickém plánování je ta, že si společnost musí uvědomit, že dlouhodobé cíle jsou důležitým veřejným zájmem. Strategické plánování má pro to několik participačních prostředků a je důležité vytvářet hodnoty na základě dlouhodobých cílů, a ne pouze na základě volebního období. Stát je sektor, jehož cíl na rozdíl od firem není zaměřen na zisk, ale jeho povinností je klást důraz na rozvoj území a zároveň dohlížet na zájmy obyvatel a poskytnutí veřejných služeb. Proto si také mnohdy mohou některé vize protirečit. Kompromisu se dá docílit, pokud do procesu připočteme i další složky, jako veřejnost, podnikatele, neziskové organizace také zájmové organizace a další jednotlivé subjekty, které mohou vyjádřit svůj zájem, návrhy možností a vize. Takovým řešením, je jednoznačně možné dojít k vytyčenému cíli, k relativní spokojenosti všech zainteresovaných stran. Důležité je vidět perspektivu v kolektivní budoucnosti a nezabředávat v krátkozrakých řešeních (*Ježek, 2015*).

3.1.1 Výhody a nevýhody SEA

Mezi výhody určitě patří **zvýšení efektivity a účinnosti**. Obecnou politickou ambicí je urychlování a plánování procesů na projektové úrovni, což ale musí korespondovat s několika faktory, jako je hodnocení na vhodné úrovni, plánování a kvalitou dat. Pokud není ve strategické úrovni zjištěn negativní dopad na životní prostředí a na krajinu, nemůže vést proces EIA k zamítnutí, jelikož již účinky na krajinu byly prozkoumány a na základě toho byly stanoveny vhodné zóny. Jestliže bude správně implementován proces SEA, neměl by být problém v procesu EIA,

konkrétně v otázkách dopadů na krajinu. A to může efektivně zrychlit realizaci projektů (*Fischer et al., 2023*).

SEA nenahrazuje ani nesnižuje potřebu EIA na úrovni projektu, ale může pomoci zefektivnit a zaměřit začlenění environmentálních zájmů (včetně biodiverzity) do rozhodovacího procesu, který často činí EIA na úrovni projektu efektivnější proces (*Sadler, 2011*).

Mezi další výhody je nutné zahrnout: **Zlepšení ekologického a udržitelného rozhodování:** SEA umožňuje integrovat environmentální hlediska do strategií, plánů a programů, což vede k lepším rozhodnutím a podporuje udržitelný rozvoj. Dále **předcházení negativním dopadům:** Prostřednictvím důkladného hodnocení lze identifikovat a minimalizovat negativní vlivy na životní prostředí ještě před zahájením konkrétních projektů (*MZP, ©2018*).

Velmi pozitivní efekt, pokud proběhne, má **zvýšení transparentnosti a zapojení veřejnosti:** SEA proces zahrnuje veřejnost plus zainteresované strany, což zvyšuje transparentnost rozhodovacího procesu a umožňuje lidem mít větší vliv na rozhodnutí (*Rodrigo-Illari et al., 2020*). **Zvýšení koordinace mezi úrovněmi vlády:** SEA podporuje komunikaci a spolupráci mezi různými úrovněmi vlády a zajišťuje, že environmentální aspekty jsou zohledněny na všech úrovních rozhodování (*Nwanekezie et al., 2021*).

Mezi běžně diskutované nevýhody je potřeba zahrnout **časovou náročnost**, na posudek je potřeba dostatek času a zdrojů, k dosažení komplexního hodnocení. S tím také souvisí **nákladnost** strategie, hlavně v případech, kdy je potřeba více specializovaných odborníků a také dlouhodobý sběr dat (*Rodrigo-Illari et al., 2020*). Je však potřeba si uvědomit, že náklady s procesem spojené jsou krátkodobé, ale přínosy SEA jsou dlouhodobé (*Therivel et al., 2020*). Dalším kritickým bodem může být **technická obtížnost a komplexnost**, kdy je zapotřebí spolupráce odborníků z různých oblastí. Častým problémem bývá **odporování si zainteresovaných stran**, jak mezi veřejností, tak mezi zainteresovanými stranami mohou vzniknout neshody (*MŽP, ©2018*). Důležitým problémem je **nedostatečná implementace**. Problém bývá v uplatňování monitorovacích mechanismů v programech realizovaných v rámci SEA procesu. Tyto mechanismy často nejsou vůbec uplatňovány. Pro zajištění budoucího rozvoje procesu SEA v regionech dle udržitelných kritérií, je důležitým aspektem

zajistit podporu zainteresovaných osob v rozhodovacím procesu (*Rodrigo-Illarri et al., 2020*). V Česku je hlavní slabinou Směrnice SEA to, že nepokrývá samotné procesy tvorby politiky a plánování (*Evropská komise, 2018*). SEA proces může selhat, pokud není proveden řádně nebo pokud jeho výsledky nejsou brány v úvahu při rozhodování (*Rodrigo-Illarri et al., 2020*).

SEA je řešená i v některých rozvojových zemích což je možné brát samo osobě jako výhodu, že i takové země si uvědomují důležitost tohoto principu a aplikují jej do svého právního řádu. Např. v Namibii, kde není SEA zatím formálním požadavkem země, tak bylo zjištěno, že SEA nezahrnuje často kumulativní účinky, alternativy, synergie a strategické myšlení. Dále byly málo zapojeny venkovské a zranitelné komunity (*Dalal-Clayton, 2017*).

Nastavení SEA procesu tak jak jej známe doposud, postrádá větší provázanost a prostor pro spolupráci. Momentálně je proces nastaven pouze jako „hlídač“ konvekčních koncepcí založených na dopadu. Takové koncepce jsou většinou technokratické, ponechávají omezený prostor pro spolupráci výzkumníků a praktiků, a pokud jsou právně dobře zavedeny, tak také malý prostor pro změnu (*Partidário et al., 2023*).

Cape, et al. (2018), uvádí ve studii, že rozdílná očekávání od jednotlivých stakeholderu (zúčastněné a dotčené stran, vláda, ochranné organizace, průmysl) se liší dle jejich typu a jejich zájmu. Ukázalo se, že proces SEA je úspěšný v aspektech jako je prostor pro učení a poskytování směrnic pro projekty, ale nedosahuje očekávání stakeholderů v oblastech harmonizace vládní politiky a integrace rozhodovacího procesu.

3.1.2 Principy a metody SEA

3.1.2.1 Principy

Jedná se o základní pravidla a principy, kterými se řídí proces hodnocení dopadů plánů, programů a politik na životní prostředí. Tyto zásady mají zajistit, aby

byla environmentální hlediska pečlivě zvážena a zahrnuta do rozhodovacího procesu. Následují některé z hlavních principů SEA:

Prevence a předběžná opatrnost:

Principy prevence a předběžné opatrnosti jsou základním stavebním kamenem posuzování vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví. Princip vychází z ustanovení § 5 odst. 4 ZOPV, který stanoví, že posouzení vlivů na životní prostředí zahrnuje navrhování opatření k předcházení možným závažným negativním dopadům na životní prostředí provedením záměru, k jejich vyloučení, snížení, zmírnění nebo minimalizaci, ať už s cílem posílit příznivé vlivy na životní prostředí, včetně vyhodnocení očekávaných účinků navrhovaných opatření, a dále navrhování opatření k monitorování možných významných negativních dopadů na životní prostředí. Dále v případě pochybností se můžeme také opřít o § 13 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, který říká: *„Lze-li se zřetelem ke všem okolnostem předpokládat, že hrozí nebezpečí nevratného nebo závažného poškození životního prostředí, nesmí být pochybnost o tom, že k takovému poškození skutečně dojde, důvodem pro odklad opatření, jež mají poškození zabránit.“*

Integrace a komplexnost ochrany:

Princip zahrnuje komplexní zmapování dotčené lokality. Území není pouze izolovaným prostorem, ale má mnoho vazeb se svým okolím, popřípadě i širší vazby v celkovém kontextu vlivu na půdu, vodu, ovzduší přírodní zdroje, krajinu, ekosystémy, obyvatelstvo a veřejné zdraví, životní prostředí, atd. (§ 2 ZOPV). SEA by měla být začleněna v procesu od samého počátku vývoje plánu nebo programu. Všechny vlivy by měly být popsány jak při provedení či neprovedení záměru (§ 5 odst. 1, ZOPV).

Castellani a Sala (2013) uvádějí, že je důležité zohledňovat také socioekonomické aspekty a to ne jenom rozvoj průmyslu, infrastrukturu nebo výstavbu například, ale nesmí být opomíjeny také ty sociokenomické aspekty, které souvisí s chováním občanů jako je domácí energetická spotřeba a obecně spotřeba zdrojů. Tyto aspekty, bývají často v SEA zanedbány i přesto, že nemálo přispívají k celkovým lokálním dopadům.

Zahrnutí zainteresovaných stran:

Zapojení veřejnosti, místních komunity, organizací a všech ostatních zainteresované strany, je důležitým faktorem, aby byly zohledněny různé perspektivy a zájmy (Rodrigo-Illarri et al., 2020). Dle § 17 ZOPV Obdrží-li příslušný úřad nesouhlasné vyjádření k dokumentaci, vždy zahájí „veřejné projednání“. Vliv veřejnosti by měl být v procesu zásadní a měl by být vyžadován institucemi zainteresovanými v rozhodovacím procesu (Rodrigo-Illarri, 2020). Momentálně se veřejné projednání koná když, příslušné úřady obdrží odůvodněné nesouhlasné stanovisko veřejnosti dle § 17 ZOPV.

Transparentnost a informovanost:

Veškeré informace o procesu SEA, jako veškerá data, použitá metodika a všechny výsledky ze všech procesních částí, by měly být veřejně dostupné a veřejnosti srozumitelné, již od začátku celého procesu. Pomocí nástroje tzv. „veřejného projednání“, by měla mít veřejnost možnost vstoupit do diskuze o SEA a vyjádřit svůj názor, připomínky, nápady dle § 17 ZOPV.

Komplexní hodnocení:

Na dotčené území je nutno nahlížet jako na komplexní systém, do kterého patří vše, co se systému dotýká, jakožto i vliv okolí. A i tak by měl proces zahrnovat škálu veškerých environmentálních, ekonomických a také sociálních faktorů, pro dosažení správného poměru při hodnocení vlivů dle § 2 ZOPV.

Posouzení variantnosti:

V procesu je důležité zohlednit různé varianty řešení. Zohledňují se jak alternativy ve variantě při provedení záměru, tak také různé alternativy při neprovedení záměru. A až z těchto variant se rozhoduje, zda je tedy vůbec vhodné záměr realizovat či nikoliv s ohledem na životní prostředí dle § 6 odst. 4 ZOPV.

Spolupráce a koordinace:

Spolupráce je nedílnou součástí rozhodnutí, musí spolu spolupracovat všechny úrovně vlády, ta by měla spolupracovat a koordinovat jednání s dotčenými stranami, zainteresovanými formami a celou širokou veřejností. Také se nesmí zapomenout na

spolupráci na mezistátní úrovni, aby se dosáhlo soudržného a koherentního hodnocení vlivů.

Proces je založen na právně stanovených postupech pro posuzování jednotlivých fází, které se logicky navazují. V některých situacích, pokud není možná jiná alternativa (podle dokumentace nelze změnit pořadí), mohou být tyto postupy organizovány v jiném pořadí. Kompetence jsou rozděleny podle rozsahu projektů. Na národní a mezinárodní úrovni je posuzování vlivů na životní prostředí řešeno MŽP. Méně významné případy spadají do působnosti krajských úřadů. Nesmíme však zapomínat, že ke každému záměru, se může kdokoliv vyjádřit v jakékoliv fázi procesu, tedy se mohou vyjádřit i menší úřady, do jejichž území záměr zapadá.

Odbornost a nepodjatost:

Proces SEA je prováděn kvalifikovanými odborníky ve dvou fázích kontroly. Nejprve se jedná o předložení dokumentace investorem a poté o odborný protiexpertní posudek pro krajský úřad nebo MŽP. Podmínky pro udělení oprávnění jsou stanoveny v § 19 ZOPV a ve vyhlášce MŽP č. 453/2017 Sb., která upravuje odbornou kvalifikaci a další související otázky týkající se posuzování vlivů na životní prostředí.

Udržitelný rozvoj:

Česká republika je také vázána Ústavou, konkrétně článkem 7, který jasně stanovuje povinnost dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. SEA by měla přispívat k udržitelnému rozvoji, identifikaci způsobu, jak zmírnit na minimum negativní vlivy podepsané na životním prostředí a podporovat zájem společnosti a pozitivně tím vyzdvihnout i ekonomickou stránku.

Adaptabilita:

Při posuzování záměru se dle zákona hodnotí vliv na životní prostředí při přípravě záměru, provádění záměru, provozování i při možném ukončení záměru dle § 5 odst. 3 ZOPV. Aby se dala vytvářet nová, aktuální hodnocení vlivu, je potřeba, aby se proces SEA byl schopný přizpůsobit také novým informacím a měnícím se podmínkám. Jedná se o komplexní proces, který je zaměřen na analýzu, identifikování a snížení rizik, spojený s celým procesem hodnocených staveb, zařízení, technologií, od myšlenky až po kolaudaci.

Zpětná vazba a zlepšení:

Jedná se o nejdůležitější princip, bez zkušeností a swott analýzy se nic nezlepší. Všechny výsledky by měly být zohledňovány v budoucích hodnoceních a zvyšovat tím efektu a kvalitu procesu.

Tyto principy jsou podkladovým rámcem pro řízení SEA procesu a zajištění jeho účinnosti, transparentnosti a spravedlnosti. Hodnocení dopadů musí být skutečně účinné, a to nejen zákonem, ale prostřednictvím zdokonalených postupů založených na dobrých argumentech a osvědčených praktikách. S ohledem na globální změny, společenské potřeby a nově se objevující výzvy je nezbytné obnovit systematický a konstruktivní přístup, který umožní učení, společné vytváření znalostí a spolupráci, aby se odvrátilo od současných neudržitelných praktik. Hodnocení dopadů musí přejít k tvůrčímu a konstruktivnímu přístupu zaměřenému na budoucnost a poháněnému přínosy místo ztrát. Komplexní povaha současného světa vyžaduje strategické a systémové myšlení, což znamená, že hodnocení dopadů musí přejít od lineární, byrokratické kontroly k spolupracujícímu, konstruktivnímu a strategickému přístupu. Závěrem, hodnocení dopadů musí být více angažované, přesvědčivé a poháněné touhou změnit praktiky v souladu s udržitelností (*Partidário, 2020*).

3.1.2.2 Metody

V mezinárodní literatuře je popsána obrovská škála manuálů pro výběr metodik k posuzování SEA. Často se však v praxi setkáváme s tím, že se využívá pouze omezená část metodik, které se navíc často opakují. Dále se také často objevují neshody a nejasnosti mezi odpovědnými orgány a odborníky, kteří metody a techniky posuzování vybírají (*Souloutzoglou a Tasopoulou 2020*).

Z hlediska metodologického přístupu je vhodné v rámci procesu SEA sledovat následující kroky v kontextu přípravy environmentální koncepce na Životní prostředí.

Při posuzování SEA lze využít různé postupy, jako jsou metody variantních scénářů, stanovení referenčních cílů nebo multikriteriální analýza. Existuje však i celá řada dalších metod, které mohou být aplikovány. Cílem těchto metod je obvykle odhadnout a kvantifikovat dopady realizace navrhované koncepce na různé aspekty životního prostředí. Celý proces by měl zahrnovat důkladnou analýzu, navrhování

vhodných opatření a následné hodnocení, s cílem dosažení souladu mezi realizací veřejného zdraví a ochranou životního prostředí. Tato metodická doporučení vycházejí z „Metodického doporučení pro posuzování vlivů obecných koncepcí na životní prostředí (MŽP, ©2018). Jedná se zejména o níže popsané metody, které vychází ze zmíněných metodik.

Metoda referenčních cílů v procesu SEA. Tato metoda se používá k posouzení, zda navrhované cíle a opatření odpovídají stanoveným cílům ochrany životního prostředí. Tyto cíle slouží jako měřítko pro hodnocení toho, zda navrhovaná opatření přispívají k ochraně životního prostředí a veřejného zdraví v souladu s přijatými strategickými cíli. Metoda poskytuje základ pro hodnocení strategické části koncepce v rámci SEA hodnocení (MŽP, ©2018).

Metody multikriteriální analýzy, zahrnují systematický přístup k rozhodování, který umožňuje komplexní hodnocení různých variant či scénářů v kontextu životního prostředí. Tyto metody zahrnují kvantifikaci charakteristik posuzovaných scénářů, definici relevantních kritérií a jejich hodnotu, a následně aplikují matematické techniky na určení preferovaných řešení. I když mohou tyto analýzy vyžadovat sofistikované modely a statistické metody, jsou schopny poskytnout objektivní a systematické hodnocení různých strategických možností v kontextu ochrany životního prostředí. Nicméně, jejich použití vyžaduje pečlivé určení kritérií a hodnot, a následnou komunikaci relevantních výsledků mezi zúčastněnými stranami (MŽP, ©2018).

Metoda variantních scénářů, při vytváření SEA se zkoumají různé možné výsledky, které mají vliv na ochranu životního prostředí, veřejné zdraví a udržitelný rozvoj. Tato metodika podporuje princip předběžné opatrnosti, což je klíčovým aspektem zejména při hodnocení koncepcí obsahujících seznam strategických záměrů nebo typových projektů. (MŽP, ©2018).

Jedná se o nejpoužívanější metody, které se používají jak současně, tak v různých obměnách. Jak již bylo zmíněno, metod existuje celá řada, avšak jejich potenciál zatím nebyl plně prověřen (Souloutzoglou a Tasopoulou 2020).

3.2 SEA v plánovacích procesech

SEA hodnotí rámec pro budoucí povolování záměrů v oblastech uvedených v ZOPV § 10a písm. 1., zejména se jedná o tyto oblasti: „zemědělství, lesního hospodářství, myslivosti, rybářství, nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami, energetiky, průmyslu, dopravy, odpadového hospodářství, telekomunikací, cestovního ruchu, územního plánování, regionálního rozvoje a životního prostředí včetně ochrany přírody, a dále koncepce, u kterých podle stanoviska orgánu ochrany přírody nelze vyloučit významný vliv na předmět ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality nebo ptáčích oblasti podle zákona o ochraně přírody a krajiny, tyto koncepce podléhají posuzování vždy.“ Dále hodnotí koncepce, jejichž dotčené území je tvořeno územním obvodem obce nebo více obcí, pro které má využití území místní význam a jestliže se tak stanoví ve zjišťovacím řízení. Také změny koncepcí se můžou hodnotit, jestliže tak uvede zjišťovací řízení dle ZOPV.

SEA má za cíl ovlivnit rozhodovací procesy a jejich výsledky. Tento aspekt odráží potřebu nejen vnášet znalosti do rozhodovacích procesů při přijímání nejdůležitějších rozhodnutí, ale také ovlivňovat tyto procesy s cílem podporovat udržitelný rozvoj (Kornov, 2021).

Strategické dokumenty, u kterých se hodnotí SEA, jsou klíčové pro plánování a řízení. Jednotlivé strategie z vypsání oblastí daných zákonem, lze také nalézt na Portálu strategických dokumentů v ČR. Gestorem této databáze je Ministerstvo pro místní rozvoj. Databáze obsahuje 1998 aktuálních strategií z toho: 61 na mezinárodní úrovni, 281 na národní úrovni ČR, 284 na úrovni regionální, 200 na úrovni oblastní, 1172 na úrovni místní a dalších 1114 v archivu.

ZOPV rovněž stanovují několik výjimek, kdy není nutné provádět posouzení koncepce. Těmito výjimkami jsou například strategické dokumenty zaměřené na obranu státu, nouzové plány pro mimořádné události, které ohrožují životní prostředí, zdraví, bezpečnost nebo majetek osob, a také finanční a rozpočtové dokumenty.

Plánovací proces je klíčovým prvkem při zvyšování udržitelnosti měst, včetně jejich vztahu k životnímu prostředí a veřejnému zdraví. Nedávná krize COVID-19 zdůraznila potřebu většího kontaktu s přírodou. Příroda má schopnost zlepšovat naše

zdraví a pohodu, což podtrhuje důležitost zelenění měst. Biofilní urbanismus, implementovaný ve biofilních městech, nabývá na významu díky svému důrazu na začlenění přírodních prvků do plánování a designu měst. Tento přístup také souvisí se zlepšením zdraví obyvatel, což je další pozitivní účinek pravidelného kontaktu s přírodou. SEA, které usiluje o zvýšení udržitelnosti měst, by mělo zohlednit sociální, ekonomické, vládní a ekologické aspekty. Nedávno bylo zdůrazněno také kvůli silnějšímu zohlednění zdravotních otázek při rozhodování o plánování měst (*Carter a Henríquez 2022*).

Ve Švédsku je plánovací proces v gesci obcí a místních úředníků. A z tohoto důvodu dochází ke krytí mezi místními územními plány a sektorovým plánováním na místní, regionální a národní úrovni. Rozhodnutí o plánování jsou tedy přijímána na místní úrovni, ale také je mohou ovlivňovat regionální a národní plány. Stát v tomto případě může zasahovat pouze, pokud jsou nějakým způsobem porušeny právní předpisy. Tento systém není běžný ve většině zemí (*Balfors, et al., 2018*). Jako například ve Španělsku a Itálii, kde není taková decentralizace a demokracie v plánovacím procesu jako ve Švédsku (*Rega et al., 2018*).

Na základě studie Arce-Ruiz et al. (2019) je SEA ve Španělsku poměrně dobře zaveden a informuje zpracovatele o pravděpodobných environmentálních důsledcích jejich plánů a politik. Ale oproti Švédsku není běžná integrace národních a obecních plánů. Nedostatek integrace národních a obecních plánů může vést k nedostatku a nesouladu v plánovacích procesech.

Ve Španělsku a také v Itálii, jsou zavedeny speciální orgány, odpovědné za provádění SEA a jsou odlišné od orgánů, které vypracovávají samotný plán. Což znamená, že do SEA procesu nejsou zahrnuty menší úřady pro plánování a je tím tedy plánovací proces plně nezávislý a oddělený od místních úřadů (*Rega et al., 2018*).

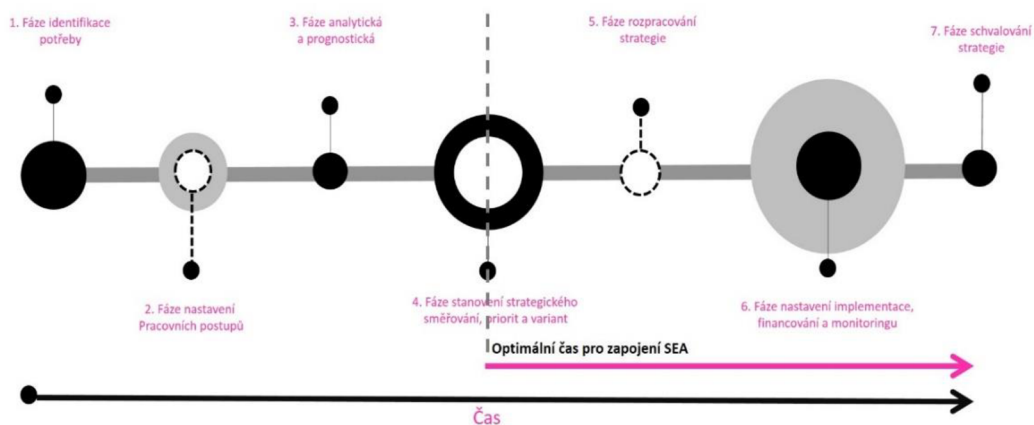
Dnes již většina zemí pracuje s pevnými právními základy pro SEA. Všechny země si tento legislativní proces přizpůsobily svým místním plánovacím tradicím a kultuře. V zemích EU jsou jasně definovány směrnice SEA, oproti jiným zemím jako je Jihoafrická republika nebo Nový Zéland, které zatím neberou požadavky na SEA dostatečně vážně. Naopak v několika zemích se aplikace SEA dokonce rozšířila i na plány na národní úrovni a další plány (*Belčíková, 2016*).

Je důležité si uvědomit, že samotný SEA proces nezačíná, samotnou implementací SEA, ale začíná mnohem dříve již v myšlence plánování a to 1. fází, identifikace potřeby, kdy identifikujeme rámec toho, co budeme hodnotit a proč. SEA je vhodným neformálním nástrojem pro usnadnění procesů mezi spolupracujícími správními orgány, jestliže budou dodrženy obecné principy a bude dobře fungovat spolupráce mezi všemi dotčenými subjekty a bude vynaložena dostatečná iniciativa na společném diskutování faktů (Van Buuren a Nootboom, 2010).

Existuje prostor pro zlepšení procesu SEA, zejména v oblastech screeningu, transparentnosti a kvality procesního řízení. Tyto závěry by měly být začleněny do plánovacího procesu strategií jako součást úseku věnovaného SEA, pro dosažení lepších výsledků v oblasti ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje (Geißler et al., 2019).

3.2.1 Fáze procesu tvorby strategií

Logický rámec v kontextu tvorby strategického dokumentu

Obrázek č.1 (Keken, 2023)

F. 1. Identifikace potřeby

Vstupními dokumenty do této fáze jsou ty, které identifikují existující problémy a obsahují politická rozhodnutí nebo vyplývající legislativu. Na základě

těchto dokumentů se sestavuje tým a plánují se přípravné práce. Data jsou sbírána a provádí se analýza současné situace, včetně průzkumu konkurenčních strategií a analýzy okolního prostředí. Poté se rozhoduje o typu strategického dokumentu a připravuje se vstupní zpráva. Výstupem této fáze jsou Plán přípravných prací, Vstupní zpráva a Rozhodnutí o dalším postupu ze strany zadavatele (*MMR, ©2019*).

F. 2. Nastavení pracovních postupů

Ve druhé fázi jsou do procesu vstupními dokumenty zahrnuty Vstupní zpráva a Rozhodnutí zadavatele o přípravě strategie, včetně jmenování osoby odpovědné za tvorbu strategie. Prvním krokem je vytvoření týmu pro tvorbu strategie, po čemž následuje obsazení dalších rolí v organizační struktuře. Poté se začíná s plánováním tvorby strategie prostřednictvím spolupráce a komunikace. Identifikují se a mapují se zainteresované strany, a poté se vypracovává plán spolupráce a komunikace. Posledním úkonem v této etapě je správa rizik souvisejících s tvorbou strategie. Dokumenty vytvořené v rámci této fáze zahrnují organizační strukturu pro tvorbu strategie, plán spolupráce a komunikace, plán tvorby strategie a plán řízení rizik spojených s tvorbou strategie. (*MMR, ©2019*).

F. 3. Analytická a prognostická

V této etapě jsou do procesu zapojeny vstupní dokumenty, jako je Vstupní zpráva a analýzy provedené v průběhu první fáze, kde se identifikují potřeby, a formuluje strategie. Dalším klíčovým dokumentem je Plán tvorby strategie. Je zásadní stanovit, které zdroje dat jsou k dispozici a provést primární analýzy. Prvním krokem je identifikace dostupných a chybějících zdrojů, a následně jejich zahrnutí do primární analýzy. Dále se zkoumají existující řešení včetně mezinárodní praxe. Poté následuje analýza současné situace, což zahrnuje identifikaci klíčových trendů a mechanismů změn. Další důležitou aktivitou je předpověď budoucího vývoje v dané oblasti, tzv. foresight (*MMR, ©2019*).

Obvykle užívaným nástrojem této fáze je swott analýzy, která vytváří přehled o slabých a silných stránkách a také o hrozbách a příležitostech. Při vyhodnocování swott analýzy je potřeba brát v úvahu pohled zúčastněných stran, aby analýza odpovídala očekáváním a potřebám, které uvádějí všichni zúčastnění (*Heikoop, et al., 2024*). Součástí analýzy může být také zapojení PESTLE analýzy, která na rozdíl od swott se soustředí výhradně na širší spektrum externích faktorů

(environmentální, ekonomické, technologické, politické, legislativní a sociální). Obě tyto analýzy mohou být účinně použity ve třetí fázi plánovacího procesu (*Christodoulou a Cullinane, 2019*).

Výstupy této fáze zahrnují: Kompendium informací z dostupných zdrojů, které je systematicky zaznamenáno. Analytickou část strategie, která obsahuje primární analýzy, hodnocení existujících řešení na národní úrovni, porovnávací analýzu na mezinárodní úrovni a alternativní scénář - předpověď možného vývoje dané oblasti v případě nezavedení dalších opatření (*MMR, ©2019*).

F. 4. Stanovení strategického směřování, priorit a variant

Dle Kekena (2023), je tato fáze ideální k zapojení SEA týmu, pro tvorbu strategie. Na základě zjišťovacího řízení se provádí small-scale SEA popřípadě full-scale SEA.

Vstupními prvky do této fáze jsou dokumenty jako Výstupní report z předchozí fáze, soubor poznatků z dostupných zdrojů, primární analýzy, hodnocení existujících řešení na domácí i mezinárodní úrovni, nulová možnost a souhrn analytického oddílu strategie. Na základě těchto informací tým pro vytváření strategie spolu s pracovními skupinami ověřuje své vize a poté vytváří a posuzuje různé varianty strategických cílů. Vybrané varianty strategických cílů jsou dále detailně rozpracovány. Výstupy z této fáze zahrnují potvrzenou vizi, definovaný celkový cíl a strategické oblasti, analýzu nákladů a přínosů stanovených sad strategických cílů, alternativní formulace sad strategických cílů, analýzu nákladů a přínosů těchto sad a rozhodnutí o výběru varianty strategických cílů pro další zpracování. (*MMR, ©2019*).

F. 5. Rozpracování strategie

Vstupními prvky do této fáze jsou dokumenty, které obsahují informace o schválení vizi, celkových cílů a strategických cílů. Zahrnují také analýzy a předpovědi budoucího vývoje z předchozí etapy.

Prvním krokem v této fázi je rozpracování dalších úrovní cílů strategie, což zahrnuje tři kroky. Prvním krokem je určení počtu úrovní cílů strategie, druhým krokem je stanovení samotných cílů a vytvoření hierarchické struktury cílů a třetím krokem je shrnutí podrobného popisu a odůvodnění stanovených cílů (*MŽP, ©2018*).

Druhou činností je nastavení systému ukazatelů, který vyžaduje definici ukazatelů pro sledování jednotlivých cílů, stanovení výchozích a cílových hodnot ukazatelů, identifikaci plánovaných zdrojů dat a následné přezkoumání systému ukazatelů. (MMR, ©2019)

Další, třetí aktivitou je Identifikace variantních opatření. Sestává opět ze tří kroků. V prvním bodě se musí sestavit seznam všech možných opatření, tento seznam se následně musí zrevidovat a zkrátit, v posledním kroku se opatření popíšu, identifikuje se jejich možný dopad (přínos) a popíšu se náklady (MMR, ©2019).

K závěru se zhodnotí a vyberou opatření. Stanoví se hodnotící kritéria, jednotlivá opatření se zhodnotí a vyberou se a schválí nejvhodnější opatření. Nakonec se zkompileje strategická část strategie (MMR, ©2019).

Jestliže, koncepce již splňuje všechny zákonné požadavky, tak pakliže koncepce podléhá SEA vyhodnocení, tak i SEA posouzení by mělo být zapojeno do této fáze. V této fázi může být problém, mezi zpracovatelem koncepce a zpracovatelem SEA. Každý z těchto autorit může mít rozdílný názor na zpracování dalších variant nebo mohou mít rozdílné pohledy ohledně vlivů na životní prostředí. Je tedy potřeba, aby obě strany byly otevřeny diskuzi a vedly debatu ohledně těchto připomínek. Za vyhodnocení koncepce, zodpovídá zpracovatel koncepce, měl by tedy dobře odůvodnit, proč bral nebo nebral návrhy od zpracovatele SEA, kterým je autorizovaná osoba dle ZOPV a její tým, v úvahu. Zpracovatel SEA, popíše v dokumentaci SEA všechny připomínky, které nebyly brány v potaz při zpracování koncepce. Pokud je v této fázi správně nahlédnuto ke zpracování SEA dokumentace, může toto předejít časovým ztrátám či prodlevám při zpracování koncepce (MŽP, ©2018).

Výstupy této etapy zahrnují různé možnosti kroků, které mají směřovat k dosažení stanovených cílů. Obsahují také hrubý odhad nákladů spojených s prováděním strategie. Součástí je rovněž strategická sekce dokumentu, která zahrnuje vizionářský pohled, celkové strategické směry a konkrétní kroky pro jejich dosažení (například programy, projekty nebo aktivity), sestava ukazatelů s přesně definovanými počátečními a cílovými hodnotami a také hodnotící dokument, který zhodnocuje předpokládané důsledky navrhovaných opatření. (MMR, ©2019).

F.6. Nastavení implementace, financování a monitoringu

V této fázi se zapojují dokumenty, které pocházejí z předešlého kroku. Je zde navrhována hierarchická struktura úkolů a nastavuje se řídicí organizace pro realizaci strategie. To zahrnuje identifikaci jednotlivců zodpovědných za provádění, definici rolí a povinností a stanovení pravidel a postupů pro řízení realizace. Dále je nutné vytvořit plán řízení změn, analyzovat rizika a hledat jejich řešení a identifikovat předpoklady pro úspěšnou realizaci strategie. Po nastavení monitorovacího systému cílů se připravují plány komunikace, evaluace a rozpočet pro realizaci strategie. Nakonec se sestavuje časový harmonogram. Výsledkem jsou dva dokumenty: Část strategie zaměřená na implementaci a Kompletní návrh strategie. I když to může působit jako rozsáhlý proces, jednotlivé kroky jsou prováděny paralelně, protože jsou vzájemně provázány. (MMR, ©2019).

F.7. Schvalování strategie

V závěrečné etapě jsou do procesu zahrnuty dokumenty, které obsahují celkový plán strategie, schéma tvorby strategie a související právní a vnitřní předpisy, které stanoví postup pro posuzování strategie. Činnosti v této fázi zahrnují revizi a doladění schématu schvalování strategie, vnitřní a vnější připomínkování a schválení samotné strategie. Během této části je vypracována důvodová zpráva a seznam připomínek, v případě potřeby může strategie být vrácena k přepracování do některé z předchozích fází. Jestliže dojde ke schválení strategie, vypracuje se závěrečná zpráva, ukončí se činnost jednotlivých týmů, ukončí se smlouvy s dodavateli, zkompletuje se projektová dokumentace a strategie se zařadí do databáze strategií. Výstupními dokumentem jsou Schválená strategie, Závěrečná zpráva o projektu (MMR, ©2019).

3.3 Praxe posuzování v České republice

Pro lepší implementaci procesu SEA je důležité překonat hranice mezi vědeckými výzkumy a politickým rozhodováním. A to různými aktivitami, které umožňují propojení vědeckého výzkumu s politickým rozhodováním a aplikací výsledků vědeckých studií v politických procesech. Mezi tyto aktivity patří například sdílení

znalostí a informací mezi vědeckými pracovníky a politickými aktéry, spolupráce na výzkumných projektech, poskytování poradenství politickým aktérům na základě vědeckých důkazů a zapojení se do tvorby politik na základě vědeckých poznatků a doporučení. Překonávání těchto hranic je klíčové pro efektivní využití vědeckých poznatků ve prospěch informovaného politického rozhodování (*Bednarek et al., 2018*).

Posuzování SEA určuje priority v posuzování a díky tomu doplňuje jeden z nedostatků, který může mít EIA proces. Koncepce už v principu řeší celkový budoucí koncept, tedy od jaké fáze je již nutné nahlídnout na problematiku v posouzení vlivů na životní prostředí. Efektivní provedení posudků SEA může rovněž zabránit situacím, kdy není provedeno vyhodnocení EIA, ačkoliv bylo povinné. Je častou praxí např. v Praze, že úřady nižšího stupně nemají úplné povědomí, kdy by mělo být vyžádáno minimálně screeningové šetření EIA, jelikož i zákony v tomto ohledu nejsou někdy úplně jasně stanovené. To často vede k tomu, že stavebníci nejdříve žádají o povolení k bouracím pracím, kde to působí, že již nebude žádný budoucí stavební záměr a tím se vyhnou posuzování na úrovni EIA. Neboť bourací a demoliční práce nespádají do oblasti posouzení, jestliže toto není součástí budoucího záměru. Což vyplývá z judikatury, vydané evropským soudním dvorem a následně českými soudy. Definice „záměru“ byla doplněna zejména Soudním dvorem Evropské unie, který dospěl k závěru, že „*demoliční práce spadají do oblasti působnosti směrnice 85/337 a v tomto ohledu mohou představovat „záměr“ ve smyslu článku 1 odstavce 2 této směrnice*“ (viz rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 3.3.2011, Komise proti Irsku, C-50/09, body 86-107). Soud dospěl k závěru, že demoliční práce nelze vyloučit z oblasti působnosti vnitrostátních právních předpisů provádějících směrnici EIA. Na základě judikatury a za účelem zajištění vysoké úrovně ochrany životního prostředí novelizovaná směrnice EIA požaduje, aby screening a posouzení vlivů na životní prostředí braly v úvahu vliv celého předmětného záměru a případně i fáze demolice.

Právní závěry evropského soudního dvora, však nejsou pro české úřady přímo závazné. Následně však byla věc posouzena i ze strany českých soudů:

„I. Je-li již ve fázi posuzování vlivů záměru na životní prostředí podle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, známo, že navazující

povolování záměru, jeho realizace, případně i uvedení do užívání bude probíhat po částech či etapách, je žádoucí, aby takové členění či etapizace byly součástí posouzení.

II. Účelem ověřovacího závazného stanoviska podle čl. II bodu 1 přechodných ustanovení zákona č. 39/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, bylo ověření, že stanovisko k posouzení vlivů na životní prostředí vydané podle předchozí právní úpravy vyhovuje aktuálním zákonným požadavkům, nikoliv však, že je aktuální.

III. Verifikační závazné stanovisko podle § 9a odst. 6 zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí (tzv. coherence stamp), ověřuje shodu záměru, o němž má být vedeno navazující řízení, se záměrem, pro něž bylo vydáno stanovisko k posouzení vlivů na životní prostředí, nikoliv však aktuálnost takového stanoviska.“
(viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 12. 2021, čj. 1 As 236/2018-86)

Pokud tedy úřad, který rozhoduje, zda vůbec dojde ke screeningu, pochybí, úřady nižšího stupně, jejichž správního obvodu se věc týká, často ani neví, že se vyšší správní úřad zmýlil a mělo by být posouzení provedeno znovu. A je také časté, že stavebník si obstará odbornou konzultaci, která mu nedostatky v zákoně osvětlí a pomohou mu najít skulinu, aby se dál zákon obejít, viz příklad s demolicí. To by se samozřejmě dalo napravit, přísnějším vzděláváním kompetentních osob na úřadě.

Směrnice SEA klade velký důraz na proces rozhodování jako klíčový prvek v praxi hodnocení dopadů. Nicméně některé legislativní dokumenty, málo vysvětlují rozdíl mezi samotným rozhodnutím a procesem rozhodování. Místo toho se často soustředí pouze na samotné rozhodnutí, což může omezeně vnímat procesní aspekty rozhodování a mít dopad na kvalitu a účinnost rozhodnutí (Lyhne, 2021).

Z uvedeného vyplývá, že řádné fungování politik v rámci SEA je zásadní pro dosažení udržitelných přechodů. Hodnocení dopadů by mělo brát v úvahu institucionální prostředí a politický kontext, aby bylo možné lépe identifikovat a řešit příležitosti a rizika spojená s navrhovanými udržitelnými cestami (Nwanekezie et al., 2021).

3.3.1 Role orgánu ochrany přírody v procesu SEA

V této kapitole budu popisovat jednotlivé stupně orgánu ochrany přírody, které se zabývají čím.

Ústava České republiky (článek 7) zavazuje stát, aby dbal o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. Stát přebírá tuto odpovědnost mimo jiné formou výkonu přenesené působnosti realizované na tomto úseky příslušnými úřady (Ministerstvo životního prostředí, krajský úřad – podrobněji viz dále). Tento princip se dále promítá do aprobační autorizovaných osob – stát prostřednictvím Ministerstva životního prostředí stanovuje zákonné podmínky udělení autorizace a celý proces udělování autorizací po odborné i procedurální stránce zajišťuje (ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví).

SEA hodnocení je prováděno buď MŽP, nebo krajským úřadem.

MŽP dle ustanovení § 21 ZOPV provádí proces při posuzování koncepcí, které splňují alespoň jedno z následujících kritérií: mají celostátní rozsah, zasahují do území více než jednoho kraje, zasahují do území národního parku nebo chráněné krajinné oblasti, zahrnují i okolní sousední státy a přesahují hranice České republiky.

Oproti tomu **krajský úřad** rozhoduje v situacích, kdy koncepce výrazně ovlivní pouze území v rámci daného kraje dle § 22 ZOPV.

Transparentnost je jedním ze základních principů procesu SEA. Úřad zveřejňuje všechny relevantní informace na své úřední desce a v informačním systému SEA. Na obou těchto místech jsou zveřejňovány následující dokumenty: oznámení koncepce, závěr zjišťovacího řízení, návrh koncepce a stanovisko ke koncepci dle § 16 ZOPV.

Termín a místo konání veřejného projednání se nezveřejňuje na úřední desce úřadu, který provádí SEA, ale na úřední desce předkladatele. Zároveň tuto informaci, stejně jako zápis z veřejného projednání, naleznete v informačním systému SEA dle § 10f odst. 4 ZOPV.

V rámci SEA má každý možnost vyjádřit se, a to opakovaně. Kdokoliv může písemně komentovat oznámení, návrh koncepce a vyhodnocení vlivů koncepce na životní prostředí. Názory veřejnosti sice nejsou pro úřad závazné, ale mohou

ovlivnit konečnou podobu koncepce. Kromě toho má veřejnost možnost účastnit se veřejného projednání.

3.3.2 Průběh hodnocení SEA v České republice

Jedná se o jasně daný, formální postup, který má předem dané a určené kroky všech zapojených subjektů. Všechny etapy jsou stanoveny legislativou a lze je rozčlenit do následujících fází podle ZOPV:

Předběžné projednání

V tomto období není stanovena žádná určená doba podle zákona. Podle Dvořáka (2018) je však požadováno, aby úřady poskytly investorovi informace týkající se stavu životního prostředí a jeho vztahu k dalším dotčeným subjektům před samotným podáním oznámení. Ačkoli orgány veřejné správy vždy předkládají samotnou koncepci, tato fáze není příliš významná při hodnocení koncepcí. Je spíše využívána v případě záměrů, tedy v rámci procesu EIA.

Oznámení o koncepci

Kdo podává podnět ke zpracování koncepce, je zároveň předkladatelem. Na základě rozsahu koncepce se jedná ve směr o krajský úřad nebo MŽP. Náležitosti správních aktů jsou popsány v ZOPV (S účinností od 1.1.2024 již není dotčeným orgánem Česká inspekce životního prostředí a místo ní jsou dotčenými orgány správní orgán příslušný podle jiného právního předpisu k vydání správního aktu, namísto něž se vydává jednotné environmentální stanovisko).

Zákon neudává, ve které fázi procesu má být oznámení o koncepci zasláno úřadům. Může být zasláno na začátku, ještě před zpracováním koncepce, anebo až po zpracování celé koncepce. Efektivnější ovšem je zaslat oznámení před začátkem zpracování, neboť je dost prostoru pro splnění všech požadavků dotčených subjektů a projednání alternativ. Na druhou stranu může být problém v získání dostatečného množství informací pro náležitosti oznámení. Jestliže se oznámení o koncepci podá příslušným úřadům až po vyhotovení koncepce, nastává problém, že již investor není ochotný přistoupit k námítkám veřejnosti a relevantního zpracování požadavků

na životní prostředí, což dělá z procesu SEA pouze formální náležitost bez tíženého efektu (*Smutný et al., 2006*).

Zjišťovací řízení

V této etapě se vysvětlují pojmy screening a scoping. Fáze screening je část procesu, která určuje, zda bude projekt nebo koncepce podroben posouzení SEA, zatímco scoping následně určuje rozsah a obsah tohoto hodnocení. Kritéria pro rozhodování v průběhu zjišťovacího řízení jsou popsána v příloze č. 8 ZOPV.

Podle svých vlastností a rozsahu (rozsahu území ovlivněného projektem) jsou určité typy strategií vždy full-scale SEA, zatímco jiné typy strategií jsou podrobeny small-scale SEA. V rámci menšího posouzení je analyzováno, zda je nezbytné provádět plnohodnotné posouzení, v závislosti na charakteristikách a rozsahu daného projektu (*Keken, 2023*).

Závěr zahrnuje následující body: Obsah a rozsah provedeného hodnocení, včetně požadavků na zkoumání různých možných variant koncepce. Navržený postup průběhu hodnocení včetně informací o konání veřejného projednání. Důvody, proč není nutné provádět detailní posuzování koncepce (pokud se takto rozhodne během předběžného posouzení). Informace o počtu vypracovaných návrhů koncepce. Ve lhůtě 35 dnů od data zveřejnění oznámení vydá příslušný úřad písemné rozhodnutí týkající se průběhu zjišťovacího řízení. Toto rozhodnutí bude bez zbytečného odkladu doručeno zpracovateli, příslušným úřadům a samosprávním celkům a zároveň bude zveřejněno. Pokud se rozhodne, že je zapotřebí provést SEA, bude pokračováno ve zpracování návrhu koncepce společně s vyhodnocením tohoto SEA (*Bahýlová et al., 2015*).

Vyhodnocení dopadů koncepce na životní prostředí a veřejné zdraví

V okamžik, kdy předkladatel obdrží závěr zjišťovacího řízení, je povinen pověřit k posouzení autorizovanou osobu, která zpracuje posudek k vyhodnocení dopadů na životní prostředí dle platných právních předpisů. Postup vyhodnocení určuje zákon, dle přílohy č. 9 ZOPV. Příslušný úřad zveřejní závěr zjišťovacího řízení na internetu. Doporučeným postupem je zapojení autorizované osoby již při vypracování oznámení o koncepci. Pokud je možné SEA dokončit již během

zjišťovacího řízení, pomůže to urychlit celý proces. Oprávněné autorizované osoby jsou stanoveny v prováděcím předpisu, konkrétně ve vyhlášce MŽP č. 457/2001 Sb., která se týká odborné způsobilosti a řeší některé další otázky spojené s posuzováním vlivů na životní prostředí.

Návrh koncepce

Následně předkladatel předloží návrh koncepce podle §10f ZOPV příslušným úřadům. Jestliže návrh splňuje všechny požadavky, úřad jej zveřejní, jestliže nesplňuje veškeré zákonné požadavky, návrh vrátí k přepracování nebo doplnění.

Veřejné projednání

Pořádání veřejné diskuse ohledně návrhu koncepce je povinné a zajišťuje ho ten, kdo předložil tento návrh, a je také povinen nést všechny s tím spojené náklady. Předkladatel je povinen zveřejnit informace o místě a čase konání veřejné diskuse na své úřední desce, na internetu a v příslušném území i prostřednictvím tradičních metod (například tiskem) nejméně 10 dní před datem konání. *(Od 1.1.2024 se lhůta z 10 dnů zkrátila na 5 pracovních dnů a zároveň se veřejné projednání nově může konat nejen prezenční, ale také distanční formou, popřípadě oběma současně).* Současně předkladatel informuje příslušný úřad. Všichni se v daných lhůtách mohou vyjádřit dle ZOPV.

Stanovisko k návrhu koncepce

Podle navrhované koncepce, veřejného projednání a stanovisek přijatých během procesu, vydá příslušný úřad stanovisko. Toto stanovisko může být pozitivní bez žádných námitek, pozitivní s omezujícími podmínkami nebo negativní. V praxi je kladné stanovisko bez podmínek poměrně vzácné. Úřad může rovněž navrhnout doplnění koncepčního návrhu nebo různá kompenzační opatření. Pokud jsou stanoveny podmínky, musí předkladatel dostatečně zdůvodnit, proč tyto podmínky nejsou zahrnuty *(MŽP ©, 2018).*

3.3.3 Obecné postupy pro vyhodnocení SEA

Obsah hodnocení koncepce z perspektivy vlivů na životní prostředí a veřejného zdraví je obsažen v Příloze č. 9 k ZOPV. Následně si, pro ucelený přehled, každý bod rozebereme dle několika doporučovaných metodik AOPK, MŽP, EC, atp.

Obsah a cíle koncepce, její vztah k jiným koncepcím.

Účelem tohoto kroku je zkoumat, jak implementace strategie může ovlivnit ostatní koncepční dokumenty a naopak, jaký vliv mohou mít tyto dokumenty na implementaci strategie. Hodnocení dále analyzuje stanovené cíle v koncepčních dokumentech na mezinárodní a národní úrovni plánování, což slouží jako základ pro identifikaci relevantních cílů pro jednotlivá oblasti životního prostředí. Je vhodné vytvořit seznam příslušných dokumentů, které jsou spojeny s hodnocenou strategií - tedy politiky, plány a programy na mezinárodní a národní úrovni. Na základě předběžné analýzy je vhodné vybrat mezinárodní a národní dokumenty, které mohou být propojeny se strategií, zejména s ohledem na jejich vzájemné interakce. Na základě hlavních cílů a priorit vybraných dokumentů v tabulkovém formátu je pak vhodné zhodnotit celkovou relevanci strategie vůči těmto dokumentům. Cíle a priority relevantních dokumentů budou následně využity při určení klíčových témat životního prostředí a veřejného zdraví, která budou řešena v dalších krocích SEA (MŽP, ©2008).

Informace o současném stavu životního prostředí v dotčeném území a jeho pravděpodobný vývoj bez provedení koncepce.

Na základě studia příslušných dokumentů a dat o současném stavu životního prostředí v České republice je důležité rozpoznat aktuální tendence v jednotlivých sférách životního prostředí, zahrnující i veřejné zdraví. S ohledem na specifické zaměření strategie je vhodné soustředit se na klíčová témata, která jsou relevantní pro její cíle. Při analýze by měly být zodpovězeny následující otázky: Jakým způsobem se situace v těchto oblastech vyvíjela v posledních letech? Co jsou hlavní faktory, které ovlivňují dosavadní vývoj? Existuje možnost ovlivnit tyto faktory (MŽP, ©2008)? V tomto kroku by mohlo být nápomocným mechanismem zapojení místní úrovně plánování, které je často vynecháváno (Geißler et al., 2019).

Charakteristiky životního prostředí v oblastech, které by mohly být provedením koncepce významně zasaženy.

Účelem je rozpoznat oblasti životního prostředí, které mohou být ovlivněny realizací strategie. Na základě předchozího průzkumu je nutné určit, jaká další vyhodnocení jsou nezbytná (*MŽP, ©2008*)

Analýza aktuálních problémů

Veškeré aktuální environmentální problémy relevantní pro koncepci se týkají zejména oblastí, které mají význam pro ochranu životního prostředí. Ty mohou zahrnovat určité lokality, jež vyžadují speciální ochranu podle platných právních předpisů. V předchozím textu byly již popsány vlivy a trendy týkající se životního prostředí a veřejného zdraví. Dalším klíčovým faktorem je posouzení dopadů na místa, která jsou součástí sítě Natura 2000. Tato síť zahrnuje Ptačí oblasti a Evropsky významné lokality. Je proto nezbytné provést i hodnocení dopadů na přírodu (naturové hodnocení), v případě že se tato lokalita nachází v dotčeném území (*Evropský parlament ©2021*).

Identifikace cíle

Cíle ochrany životního prostředí, které jsou definovány na mezinárodní, komunitární nebo vnitrostátní úrovni, jsou posuzovány v souvislosti se strategickým dokumentem a způsobem, jakým byly tyto cíle zohledněny při jeho vytváření. Důležité je také zhodnotit, jak různé verze strategického dokumentu mohou přispět k dosažení těchto cílů (*ČIŽP ©2018*). Během identifikace cílů je klíčové zahrnout i jejich následné sledování. Proto je vhodné stanovit konkrétní osobu nebo orgán odpovědný za monitorování stavu životního prostředí (*Köppel et al., 2018*).

Závažné vlivy (včetně sekundárních, synergických, kumulativních, krátkodobých, střednědobých a dlouhodobých, trvalých a přechodných, pozitivních a negativních vlivů) navrhovaných variant koncepce na životní prostředí.

Tato část dokumentace o posouzení vlivů na životní prostředí zkoumá významné důsledky navrhovaných možností koncepce na ekosystémy. Výsledkem této fáze je identifikace potenciálně důležitých dopadů na životní prostředí a veřejné zdraví a také posouzení, jak strategický dokument může přispět k pozitivním změnám

v životním prostředí. Na základě toho, jak jednotlivé cíle a opatření ovlivňují prostředí, je třeba zhodnotit i možné souhrnné a synergické efekty (ČIŽP, ©2018).

Zároveň je důležité zmínit, že systém SEA má značná omezení, která souvisejí s dominancí ekonomických zájmů, centralizací plánovacího systému a nedostatečným zapojením občanské společnosti. Autoři zdůrazňují potřebu posílení environmentálního rozměru v procesu SEA a lepší spolupráci se společností. Také navrhuje vytvoření transparentních struktur a zlepšení komunikace pro efektivnější propojení systému environmentálního posuzování dopadů (Biehl et al., 2019).

Vyhodnocení možných mezistátních vlivů koncepce na životní prostředí.

V této části dokumentace se analyzují potenciální dopady, které by mohly přesáhnout státní hranice a vzniknout v důsledku implementace strategického dokumentu. Při zpracování této části postupujeme v souladu s Kyjevským protokolem, který udává metodu hodnocení strategických dokumentů mezi státy (Vomáčka, 2016).

Výčet důvodů pro výběr zkoumaných variant a popis, jak bylo posuzování provedeno, včetně případných problémů při shromažďování požadovaných údajů (např. technické nedostatky nebo nedostatečné know-how).

V této části dokumentace se sumarizují výsledky hodnocení jednotlivých částí strategického dokumentu. Následně jsou krátce osvětleny postupy a metody hodnocení a další výstupy jednotlivých fází SEA. V této sekci jsou také uvedeny důvody pro volbu zkoumaných variant a popsán způsob, jak bylo posouzení realizováno, včetně jakýchkoli obtíží, které vznikly při sběru požadovaných informací (například technické nedostatky nebo nedostatečné znalosti (know-how)) (MMR ©, 2014). Tato doporučení mají klíčový význam při zvyšování účinnosti SEA. Je zřejmé, že kvalitní metodické plány by měly stanovit minimální standardy pro proces SEA a jeho začlenění do procesu tvorby politiky, plánů a programů (Montaño, Fischer, 2019).

Stanovení monitorovacích ukazatelů (indikátorů) vlivu koncepce na životní prostředí.

V této části dokumentace SEA se navrhuje stanovení monitorovacích ukazatelů (indikátorů), které sledují reálné vlivy provádění strategického dokumentu na životní prostředí a veřejné zdraví. Tyto indikátory zohledňují témata životního prostředí a veřejného zdraví, která byla řešena v předchozích krocích hodnocení SEA.

Při návrhu indikátorů je vhodné brát v úvahu celkovou monitorovací strukturu strategického dokumentu a stávající systém monitoringu životního prostředí s cílem maximalizace efektivity (MZP, © 2018). Je vhodné určit přímo osobu, která bude zodpovědná za monitoring, neboť celkově monitoring pokulhává v hodnotícím procesu (Köppel et al., 2018).

Popis navrhovaných opatření pro předcházení, vyloučení, snížení a kompenzaci významných negativních vlivů na životní prostředí zjištěných nebo předpokládaných při provádění koncepce.

Pokud zjistíme možné negativní vlivy na životní prostředí nebo veřejné zdraví, je doporučeno navrhnout opatření, která snižují nebo odstraňují tyto škodlivé dopady. Tyto akce mohou zahrnovat revizi strategie nebo stanovení podmínek pro realizaci specifických opatření, s ohledem na dodržení environmentálních standardů při výběru projektů. Pokud identifikujeme potenciální pozitivní vlivy, je také vhodné navrhnout opatření, která tyto pozitivní dopady posílí a přinesou synergické efekty. Cílem je zajistit, aby implementace opatření nejen dosáhla své hlavní účinnosti, ale také přispěla ke zvýšení kvality životního prostředí v jiných oblastech (ČIŽP, © 2018).

Stanovení indikátorů (kritérií) pro výběr projektu.

Při posuzování možných škodlivých účinků na životní prostředí a veřejné zdraví je navržen soubor opatření s cílem zabránit, odstranit, minimalizovat nebo kompenzovat tyto negativní dopady. Tyto kroky mohou zahrnovat úpravy v rámci konceptu nebo stanovení podmínek pro provedení konkrétních opatření, s důrazem na dodržování environmentálních kritérií při výběru projektů. Pokud jsou identifikovány potenciální pozitivní dopady, je také vhodné předložit opatření, která tyto pozitivní vlivy posílí a dosáhnou tak synergických efektů. Kritéria pro výběr projektů by měla být navržena tak, aby bylo možné je integrovat do celkového systému hodnocení, výběru a monitorování projektů v rámci strategického dokumentu. Tím by se podpořily pozitivní dopady implementace strategického dokumentu na životní prostředí a veřejné zdraví (Zelená obnovitelná energie., ©2023).

Stanovení indikátorů ukazuje, že v oblasti SEA má Skandinávie vynikající systém. Praxe SEA je zde dlouhodobě a úspěšně zavedena. Vlády těchto zemí vytvořily silné regulační rámce pro provádění SEA, které klade důraz na účast veřejnosti, posuzování

alternativ a systematický přístup k odbornému hodnocení. Tato praxe rovněž zahrnuje efektivní integraci výsledků SEA do rozhodovacího procesu (*Balfors, et al., 2018*).

Vlivy koncepce na veřejné zdraví.

V procesu SEA se provádí hodnocení dopadů politiky na veřejné zdraví v různých fázích. Současný trend ve zkoumání vlivů na veřejné zdraví směřuje k využití tzv. determinant, což jsou klíčové faktory definované Světovou zdravotnickou organizací (WHO) (*Quigley a Taylor, 2004*). Hodnocení vlivu strategického dokumentu na veřejné zdraví (HIA) by mělo být provedeno zejména na základě dostupných dat, včetně sledování zdraví populace, a pomocí dalších monitorovacích prostředků, jako jsou ekonomické, demografické, sociální a environmentální indikátory (*Douglas et al., 2011*).

Studie provedená v Indii na jadernou elektrárnu ukazuje, že SEA je klíčovým procesem pro ochranu zdraví (*Iyer VG., 2022*).

Při analýze možných negativních dopadů na životní prostředí a veřejné zdraví se navrhuje opatření s cílem předejít, odstranit, minimalizovat nebo kompenzovat tyto negativní vlivy. Možná opatření zahrnují navrhované úpravy v konceptuálním rámci nebo stanovení požadavků pro provedení specifických opatření, s ohledem na environmentální kritéria při selekci projektů. Jestliže se identifikují potenciální kladné vlivy, je schůdné navrhnout opatření takové, které tyto pozitivní vlivy posílí a dosáhnou tak synergických efektů. Kritéria pro výběr projektů by měla být utvořena tak, aby bylo možné je integrovat do celkového systému hodnocení, výběru a monitorování projektů v rámci strategického dokumentu. Tím by se podpořily pozitivní dopady implementace tohoto dokumentu na životní prostředí a veřejné zdraví (*EuroHealthNet, ©2022*).

Netechnické shrnutí výše uvedených údajů.

V této části dokumentace jsou podrobně vysvětleny kroky, metody, výstupy a výsledky jednotlivých etap hodnocení způsobem, který je přístupný široké veřejnosti. Tato část je klíčová pro efektivní diskuzi o strategickém dokumentu a jeho hodnocení v rámci SEA ve spolupráci s veřejností.

Souhrnné vypořádání požadavků stanovených závěrem zjišťovacího řízení a vyjádření obdržených ke koncepci z hlediska vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví.

V tomto systematickém přehledu jsou systematicky zaznamenány všechny připomínky týkající se životního prostředí a veřejného zdraví, které byly přijaty během procesu SEA. Dále jsou identifikováni autoři jednotlivých připomínek. Pro každou připomínku je podrobně popsáno, jak byla zohledněna v rámci procesu SEA. Pokud byla připomínka začleněna, je třeba uvést odkaz na konkrétní kapitolu v strategickém dokumentu nebo v dokumentaci SEA. V případě, že je připomínka zamítnuta, musí být uvedeno zdůvodnění, proč nebyla v procesu akceptována (*The European Environment Agency (EEA), ©2018*).

Závěry a doporučení včetně návrhu stanoviska ke koncepci.

Na základě zhodnocení je vypracováno konečné stanovisko ohledně strategie v kontextu vlivů na životní prostředí a veřejného zdraví. Toto stanovisko zahrnuje specifikaci podmínek a doporučení pro úspěšnou realizaci strategického dokumentu. Při tvorbě stanoviska je klíčové zvážit, do jaké míry jsou návrhy a doporučení z procesu SEA zapracovány přímo do samotné strategie během jejího posouzení.

3.4 Praxe SEA ve světě

SEA se celosvětově široce uplatňuje a momentálně existuje až 60 zemí, kde je SEA formálně praktikována. Kromě 27 členských států EU, na které se Směrnice SEA vztahuje, mezi ně patří dalších 11 zemí, které podepsali Protokol o SEA k Úmluvě o posuzování vlivů na životní prostředí v mezistátním kontextu (Úmluva z Espoo, 2003, plně ratifikováno 9 zeměmi z EU), mezi další zemi s požadavky na hodnocení typu SEA nad úroveň projektů, patří Austrálie.

V Německu se shodli, že největším nedostatkem v SEA procesu je následný monitoring. Neexistuje, žádná databáze, kde by se evidoval průběh monitoringu a vlastně ani není jasné, že monitoring probíhá, protože nejsou zdokumentovány výsledky. V závěrečné správě jsou zohledňovány zákonné požadavky, ale nejsou příliš konkrétní. Z toho lze usuzovat, že chybí vize pro konkrétní implementaci

monitorování životního prostředí. Problém je, že se nevytváří plány přímo na konkrétní zakázky pro následný sběr dat, což je nezbytné k vyhodnocení monitoringu životního prostředí. Za účelem dalšího rozvoje monitorování životního prostředí se doporučuje definovat konkrétní odpovědnost za monitorování životního prostředí. Je tedy nutné analyzovat informace o celém státu v souvislosti s plánováním. U každého plánu musí být jasné, kdo má zodpovědnost za monitoring a v jakém stupni procesu (*Köppel et al., 2018*).

V Německu hodnotily účinnost SEA mezi lety 2004-2018. Výsledky vykazovaly, že SEA v Německu probíhá na všech úrovních a řeší různé plány a programy. Nicméně neodhalují přesné počty prováděných SEA, jelikož neexistuje systematická zpráva. Většina prováděných SEA probíhala na místní úrovni pro plány využití půdy a zónování (například plány územního rozvoje, místní územní plány apod.) Většina dat o hodnocení SEA existují v Německu pouze v němčině a není tak přístupné mezinárodně. Většina výzkumů zkoumá pouze procesní účinnost a pouze nepřímo se dotkla dalších rozměrů jako substantivní účinnost, transakční účinnost, legitimita atp. (*Geißler et al., 2019*).

V Estonsku hodnotili hlavní faktory ovlivňující účinnost SEA od roku 2005 do roku 2019, zkoumali pět dimenzí účinnosti (obsahovou, pluralistickou, transakční, normativní a transformační). V roce 2005 byla provedena pouze jedna SEA, pravděpodobně kvůli změně v územním plánování vyžadující provádění SEA. Pro rok 2015 jsou k dispozici údaje pouze za prvních šest měsíců, neboť v červenci 2015 vstoupila v platnost novela zákona, která zcela přesunula kontrolu kvality SEA z národního environmentálního úřadu na rozhodovatele politik, plánů a programů. Od roku 2005 do roku 2014 byl počet strategických dokumentů, u kterých se prováděla SEA, okolo 20 až 50 ročně. Obvykle bývalo v Estonsku zahájeno 1-2 SEA posuzování ročně, do roku 2015. Od roku 2015 proběhla změna v zákoně, kdy došlo k přenesení environmentální zodpovědnosti z národní úrovně na místní úroveň, kterým pomáhají konzultanti SEA. Od roku 2015 do roku 2019, v této studii nevidují, žádné relevantní výsledky, toto období vyžaduje další zkoumání (*Peterson a Vahtrus, 2019*).

Z výzkumu vyplývá, že i přes existenci právních předpisů, které vyžadují posouzení SEA, je na úrovni místního plánování SEA často vynechána. Výzkum také uvádí nedostatečné uznání přidané hodnoty SEA mezi stakeholdery a nedostatečné

provádění SEA z hlediska dobrovolnosti, včetně toho, že ani MŽP nevydává pokyn k zahájení SEA k podpoře strategických rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že předchozí výzkumy se často soustředily na procesní účinnost, budoucí studie by měly zkoumat i další rozměry SEA a jejich vzájemné interakce, jako jsou například aspekty substancí, transakce, vzdělanosti a legitimacy (Geißler et al., 2019).

Stejný problém s nedostatečným monitoringem se vyskytl také ve střední Americe. Nedostatek zkušeností s vývojem SEA v regionu svědčí o absenci metodik SEA přizpůsobených různým kontextům politik, plánů, programů a okolností správy. Postupy šíření výsledků SEA byly provedeny pouze v Salvadoru a Kostarice. Kromě toho výsledky ukazují, že dosud nebyly uplatněny žádné monitorovací mechanismy pro programy realizované v rámci procesů SEA. Pro zajištění budoucího rozvoje procesů SEA v regionu podle udržitelných kritérií je nezbytné zajistit podporu osob s rozhodovací pravomocí, aby bylo možné plány a politiky náležitě přizpůsobit (Rodrigo-Ilarri et al., 2020).

Peruánský systém SEA má také značná omezení, která souvisejí s dominancí ekonomických zájmů, centralizací plánovacího systému a nedostatečným zapojením občanské společnosti. Autoři zdůrazňují potřebu posílení environmentálního rozměru v procesu SEA a lepší spolupráci se společností. Také navrhují vytvoření transparentních struktur a zlepšení komunikace pro efektivnější propojení systému environmentálního posuzování dopadů v Peru (Biehl et al., 2019).

V Portugalsku byla implementována strategie pro integrované řízení pobřeží, která zahrnuje hodnocení SEA. Strategie se ukázala jako úspěšná a přispěla k lepšímu řízení pobřežních oblastí. Na škodu bylo to, že výsledky hodnocení nebyly využity pro vytvoření konkrétních opatření. Pokud jde o současný stav SEA v Portugalsku, podle národního zprávy o stavu životního prostředí mezi červnem 2007 a prosincem 2017 bylo zahájeno asi 690 procesů SEA. V Portugalsku je SEA často považována za povinnost, kterou je nutné splnit, a lidé se jí snaží vyhnout, kdykoliv je to možné (Partidario et al., 2019).

Z výzkumu ve Velké Británii a Irsku, který probíhal v letech 2015 až 2017, vyplývá, že návody a doporučení hrají klíčovou roli, v posílení efektivity SEA. Ukázalo se, že dobré metodické plány by měly stanovit minimální standardy pro proces SEA a jeho integraci do procesu tvorby politiky, plánů a programů. Dále by

měly tlačit na vyšší standardy, než jsou minimální požadavky, zejména pokud jde o kvalitu procesu SEA a jeho různé související prvky (např. zvažování alternativ, použití nejmodernějších metod). Praxe však ukazuje, že pokyny často nedosahují všech svých cílů a mohou dokonce fungovat jako překážka, pokud jsou zastaralé nebo jsou špatně implementovány (ve špatnou dobu). Je třeba zdůraznit nutnost pravidelné revize a aktualizace metodických plánů a vysvětlovat, že dynamický přístup k metodikám je zásadní pro jejich účinnost. Je také navrženo, že metodiky by měly jít nad rámec pouhého zákonného dodržování a měly by podporovat inovativní myšlení a posun hranic právních norem. Je tedy velmi důležité metodiky chápat jako dynamický prvek v rámci systému SEA, které je nutno pravidelně aktualizovat (*Montaño, Fischer, 2019*).

Ve Skandinávii je SEA dlouhodobou a dobře zavedenou praxí. Vlády těchto zemí (Švédsko, Norsko, Dánsko) zavedly silné regulační rámce pro provedení SEA, které kladou důraz na účast veřejnosti, hodnocení alternativ, a systematický přístup k odbornému posouzení. Tato praxe zahrnuje také náležitou integraci výsledků SEA do rozhodovacího procesu. SEA proces je zde přenesen z národní na obecní úroveň. Stát může zasahovat, jestliže byl porušen zákon, ale většinu procesních procesů je v působnosti obcí se zapojením veřejnosti (*Balfors, et al., 2018*).

Na Novém Zélandu by měla být SEA běžnou praxí již od roku 1991. Ovšem výsledky posbírané od Kabir a Morgana (2021) ukazují, že existují určité nedostatky v procesu SEA, jako jsou nedostatečné informace o výchozím stavu, nedostatečná míra monitoringu a zmírnění dopadů a chybějící kumulativní dopady i přesto, že obecně SEA na Novém Zélandu splňuje procesní kritéria.

I proto je možná snaha, o zapojení do procesu v rámci komunikaci a konzultace Maory, původní obyvatelé země. Tato praxe je založena na partnerství a respektu k tradičním znalostem a hodnotám (*Jolly et al., 2021*).

Pro jadernou elektrárnu (IGCAR) v Kalpakkamu v Indii a jadernou elektrárnu v Číně bylo provedeno posouzení průběhu procesu EIA, aby se zvažily dopady na bezpečnost a zdraví ke zmírnění psychické zátěže pracovníků a okolních obyvatel. Výzkumná práce potvrdil, že SEA je také důležitým procesem dosažení udržitelného podnikání, ekonomiky, managementu a ekoturistiky v průmyslu. SEA ovlivňuje proces plánování a rozhodování v oblasti podnikání, ekonomiky, managementu

a ekoturismu. Proces hodnocení zahrnoval analýzu existujícího stavu, hodnocení potenciálních dopadů a formulaci doporučení pro zlepšení plánovaných činností z hlediska jejich souladu s environmentálními a udržitelnými cíli. Na základě této analýzy byly vyvozeny závěry o důležitosti a účinnosti SEA jako nástroje ochrany životního prostředí a zdraví obyvatelstva. Protokol SEA se týká oficiálních postupů vlády, které umožňují provést rozhodnutí daleko dříve než proces EIA. Proto jde o klíčový nástroj pro udržitelný rozvoj (*Iyer VG., 2022*).

U výzkumu z Namibie bylo zjištěno, že SEA nezahrnovalo často alternativy, kumulativní účinky, synergie a strategické myšlení. Dále byly málo zapojeny venkovské a zranitelné komunity. Tento výzkum však probíhal na základě hodnocení sedmi SEA posouzení v letech 2008-2013 a měl zkoumat procesy, které SEA sleduje, zhodnotit reflexe zúčastněných stran a posoudily výsledky a příspěvky k rozhodování. Metodika pro hodnocení SEA může být užitečná k tomu, aby se zlepšila kvalita a efektivita těchto posouzení. Je důležité, aby SEA zprávy byly stručné a srozumitelné pro odborníky a zainteresované strany, a aby jasně vyjadřovaly preferované alternativy. Použití systematického hodnocení SEA spolu s nástrojem pro podporu rozhodování může přispět k lepšímu posuzování SEA a usnadnit rozhodování. V Namibii není zatím SEA formálním požadavkem (*Dalal-Clayton, 2017*).

4 Metodika

4.1 Zdroje dat

Data pro analýzu dimenze SEA v České republice v retrospektivním pohledu byly získány z portálu SEA provozovaného Českou informační agenturou (CENIA). Tento portál eviduje informace o prováděných a probíhajících SEA procesech v České republice. Pro analýzu nebyla použita data územně plánovací dokumentace, jako jsou územní plány, regulační plány, studie proveditelnosti atp.

Data byla zpracována a doplněna o oblasti posuzování SEA, kterými jsou územní rozvoj, životní prostředí, odpadové hospodářství, doprava, povrchové a podzemní vody, cestovní ruch, energetika, průmysl, lesní hospodářství, rybníkářství, zemědělství, telekomunikace, dle názvů koncepce. Během zpracovávání dat, byla identifikována kritéria, která byla relevantní pro uvedenou analýzu. Mezi tato kritéria patří zastoupení různých typů koncepcí, geografické rozložení hodnocení a počty posuzovaných strategií jak v režimu full-scale SEA, tak režimu small-scale SEA.

4.2 Analýza dat

Byly stanoveny parametry pro analýzu dat, které zohledňují různé aspekty SEA v ČR. Parametry zahrnovaly počet hodnocených strategií, prezentaci strategií institucionálním aktérem (MŽP vs. krajské úřady), geografické rozložení hodnocení a typy hodnocených oblastí.

Pro zobrazení dat byly vytvořeny grafy v programu Excel a slepé mapy s následným geografickým zastoupením institucionálního rozdělení ve všech krajích ČR s časovými rozestupy. Na základě map zastoupení strategií v různých krajích bylo možné identifikovat regionální rozdíly a trendy v provádění posuzování.

Při provádění analýzy dat se zohledňovaly změny a vývoj při provádění posuzování SEA v průběhu let 2005 až 2023. Ve zkoumaném období byly analyzovány změny, které jsou klíčové pro následné zkoumání. Výsledky byly

zahrnuty do grafů pro interpretaci výsledků. Také byly výsledky porovnány na základě rešeršní části s jinými studii.

S ohledem na možnou reprodukovatelnost analýzy, je poskytnut detailní popis postupu a metody pro zpracování dat a vytvoření grafických a mapových vizualizací. Také jsou poskytnuta primární data, ze které analýza vycházela. Na tomto základě je možné analýzu a interpretaci výsledků ověřit.

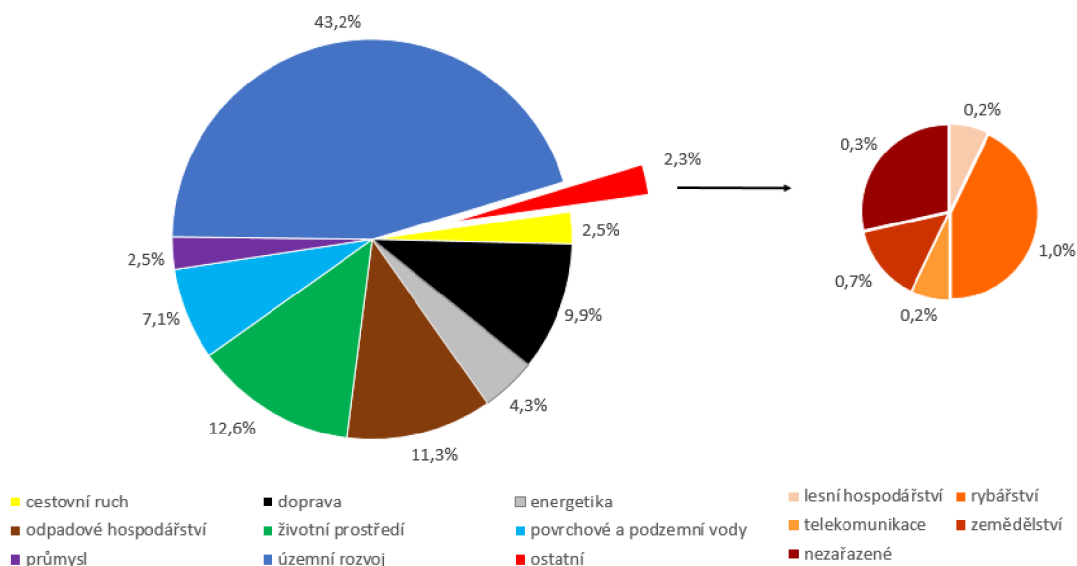
5 Výsledky

5.1 Vývoj strategického posuzování

Diplomová práce přináší hloubkovou analýzu provedených SEA hodnocení u strategických dokumentů v České republice. Jejím hlavním cílem je poskytnout solidní základ pro další studium efektivity a účinnosti procesu SEA jak v rámci České republiky, tak i v jiných zemích. Zároveň má být podnětem k diskusi o správném rozložení pravomocí mezi MŽP a krajskými úřady v přenesené působnosti MŽP v procesu SEA. Výsledky práce detailně popisují, kolik SEA procesů bylo provedeno v období od roku 2005 do roku 2023, jaké oblasti jsou více rozvinuté a kde nikoliv. Bylo také zkoumáno, jak se mění praxe posuzování v průběhu let a které oblasti posuzování převládají v jednotlivých letech. Analyzovaly se rozdíly v praxi SEA napříč Českou republikou i mezi jednotlivými posuzovateli. Na základě výsledků budeme schopni srovnávat vliv vývoje metodik a legislativy na efektivitu SEA v průběhu času. Zatímco většina studií se soustředila na efektivnost SEA na základě jednoho konkrétního příkladu, tato práce je zaměřena na komplexní analýzu praxe posuzování vlivů na životní prostředí v průběhu let. Jako nedostatek v procesu SEA je často uváděn nedostatečný následný monitoring.

5.1.1 Četnost koncepcí v ČR dle oblastí hodnocení

Celkový počet zahrnutých koncepcí je 579. Z výsledku vyplývá, že nejvíce strategických hodnocení proběhlo v oblasti regionálního rozvoje, a to až ve 43,2 %. Druhou nejvíce zastoupenou oblastí je životní prostředí, kde probíhalo hodnocení pouze v 12,6 %. Každopádně v následujících sektorech už nejsou patrné tak velké rozdíly od životního prostředí, následuje oblast hodnocení povrchových a podzemních vod s 11,4 % a téměř se stejným výsledkem 11,3 % následuje strategie v oblasti odpadového hospodářství. Nejmenší podíl provedeného posouzení byl u lesního hospodářství, rybnářství, zemědělství a telekomunikace, kdy bylo provedeno za celou dobu 1-2 hodnocení, nejvíce však v rybnářství, kde bylo provedeno 6 hodnocení.

Graf č. 1 Četnost koncepcí v ČR dle oblastí hodnocení

OBLAST POSUZOVÁNÍ	CELKOVÝ POČET PROVEDENÝCH HODNOCENÍ
cestovní ruch	15
doprava	60
energetika	26
odpadové hospodářství	69
životní prostředí	43
povrchové a podzemní vody	43
průmysl	15
regionální rozvoj	261
lesní hospodářství	1
rybářství	6
telekomunikace	1
zemědělství	2
nezařazené	4

Tabulka č. 1 Přehled počtů oblasti posouzení v ČR.

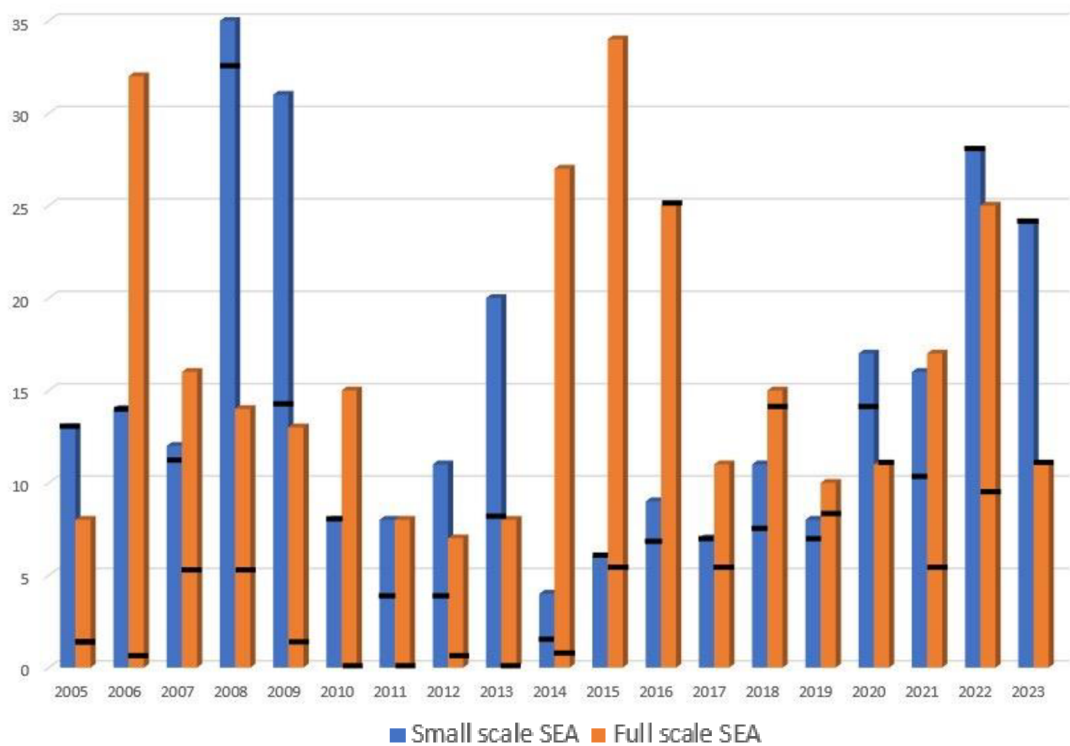
5.1.2 Srovnání počtu small-scale SEA a full-scale SEA v průběhu let

Graf č. 2 ukazuje počet zahájených posouzení vlivů na životní prostředí ve full-scale a small-scale SEA během zkoumaného období 18 let. Během osmi let převažovalo provedení small-scale SEA, zatímco v ostatních letech byla častěji použito full-scale SEA. Analýza ukazuje, že plnohodnotné posouzení převažovalo, přičemž některé roky bylo provedeno full-scale SEA násobně více než small-scale SEA.

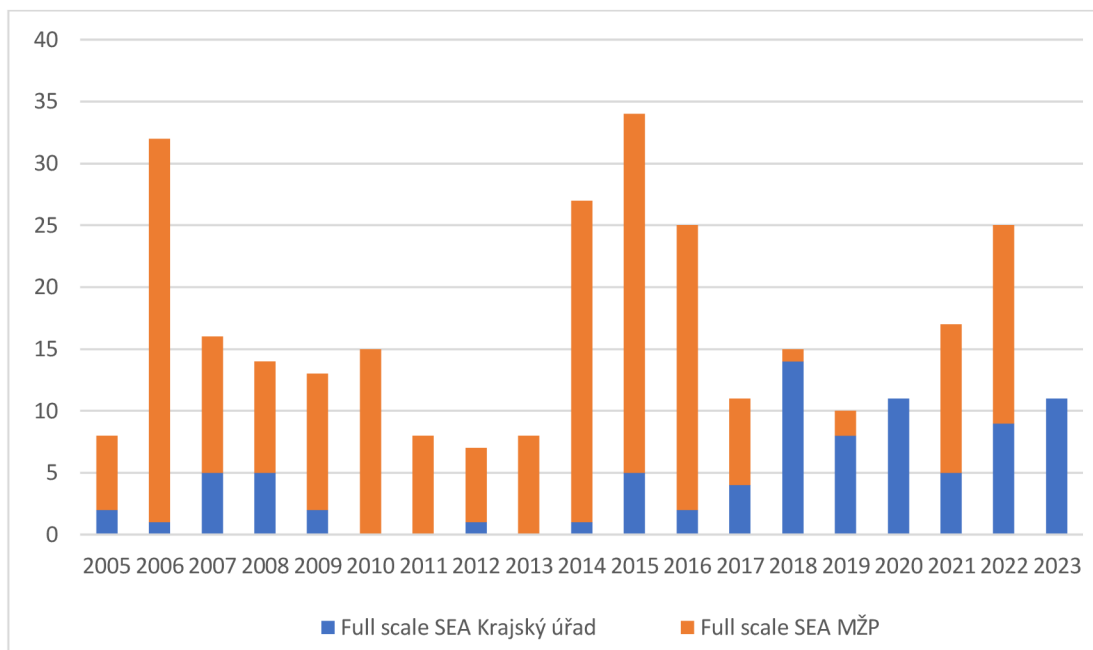
Dalším znázorněným údajem je u samotného zpracovatele, kdy je příslušným úřadem MŽP nebo krajský úřad. Z grafu č. 3 je jasně patrné, že do roku 2017, převyšovalo posuzování na úrovni MŽP, od roku 2018 MŽP téměř vymizelo a jasně převládá krajský úřad u posuzování full-scale SEA.

roky	small-scale SEA		full-scale SEA	
	KU	MŽP	KU	MŽP
2005	13	0	2	6
2006	14	0	1	31
2007	11	1	5	11
2008	33	2	5	9
2009	14	17	2	11
2010	8	0	0	15
2011	4	4	0	8
2012	4	7	1	6
2013	8	12	0	8
2014	2	3	1	26
2015	5	0	5	29
2016	7	2	2	23
2017	7	0	4	7
2018	6	5	14	1
2019	6	2	8	2
2020	14	3	11	0
2021	10	6	5	12
2022	28	0	9	16
2023	24	0	11	0

Tabulka č. 2 Počty small-scale SEA a full-scale SEA v průběhu let se zastoupením krajských úřadů a MŽP

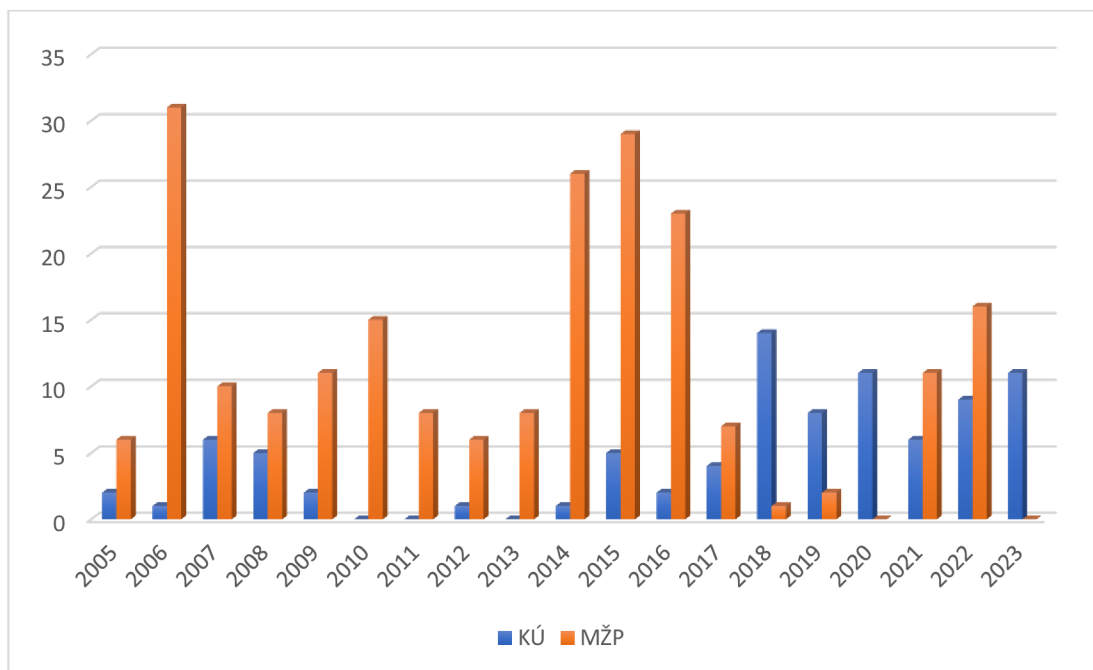
Graf č. 2 Srovnání počtu small-scale SEA a full-scale SEA v průběhu let

Graf č. 3 Zastoupení krajského úřadu a MŽP u full-scale posouzení.

5.1.3 Srovnání koncepcí dle příslušného úřadu

Graf č. 4 ilustruje podíl zpracovatelů koncepcí v průběhu času (MŽP a krajský úřad). Zřetelně lze pozorovat, že většina koncepcí byla zpracována MŽP, přinejmenším v období od roku 2005 do roku 2017. V roce 2018 pak dochází k nárůstu podílu krajských úřadů na zpracování koncepcí. V rešeršní části práce bylo zmiňováno několik autorů, kteří poukazovali na to, že širší zapojení úřadů na krajské úrovni vede k větší efektivitě a lepšímu zpracování strategických environmentálních posouzení. V posledních letech, od roku 2018, došlo k zahájení několika klíčových ekologických iniciativ, jako je například Evropská strategie pro plasty (Plastics strategy) přijatá v roce 2018, a představení Zelené dohody pro Evropu (The European Green Deal) v roce 2019. Tyto události vyvolávají otázky a úvahy o budoucím směřování environmentální politiky a o jejím vlivu na zpracování koncepcí strategického environmentálního posouzení.

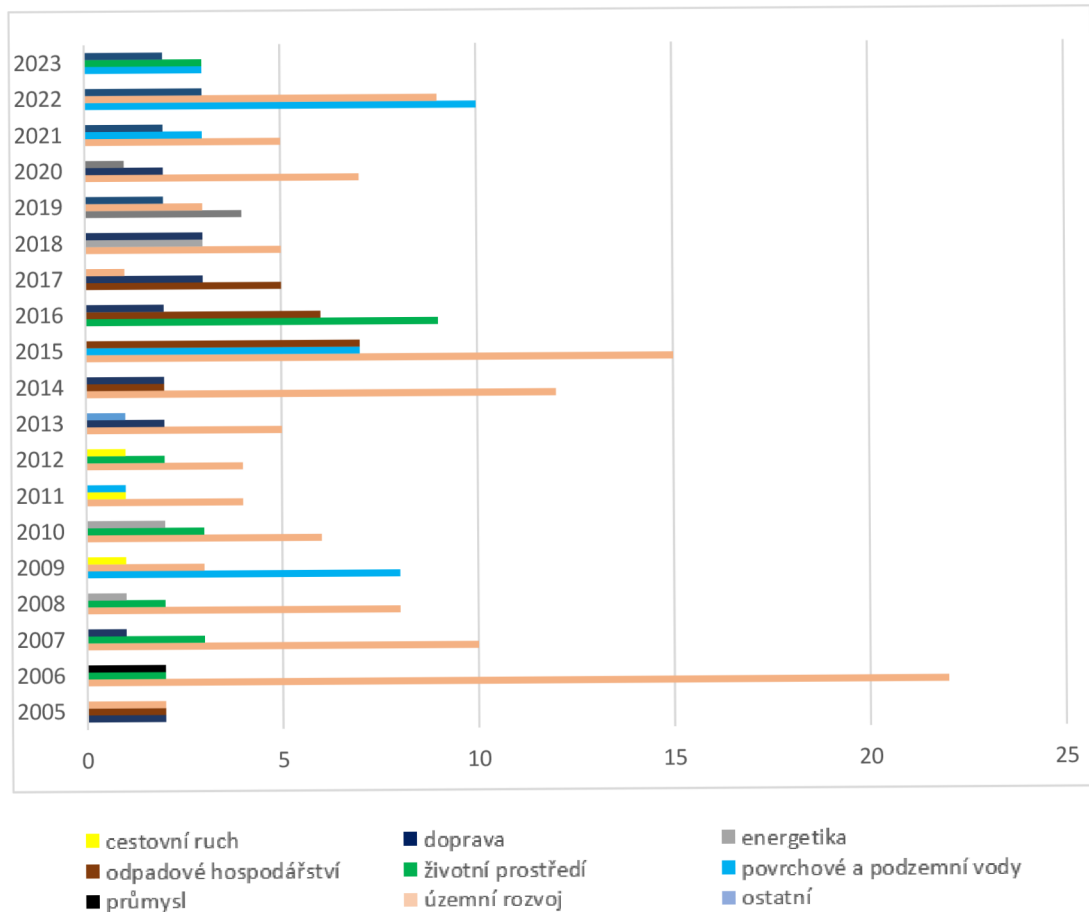

Graf č. 4 Srovnání koncepcí dle příslušného úřadu

5.1.4 Tři hlavní oblasti posuzování

Graf č. 5 popisuje první tři hlavní oblasti posuzování v každém roce ve zkoumaném období. Již z grafu č. 1 je patrné, že největší zastoupení zkoumané oblasti je v oblasti regionálního rozvoje. Další hojně zastoupenou oblastí je životní prostředí, kde je viditelný skok mezi rokem 2013 a rokem 2023, kdy mezi těmito lety více převažují oblasti hodnocení v průmyslu, energetice a dopravě, pouze v roce 2016 je opět skokově zastoupena oblast životního prostředí. Mezi roky 2009 a 2013 bylo také posuzováno více koncepcí z oblasti cestovního ruchu. A mezi léty 2014 a 2017 převažovalo, po regionálním rozvoji, posuzování oblastí v odpadovém hospodářství. V roce 2013 až do konce sledovaného období začaly vyčnívat koncepce z oblasti dopravy. Další výraznou oblastí posuzování je oblast povrchových a podzemních vod, která nabírá na kvantitě s odstupem 6 let a mezi tímto skoky k posuzování dochází zřídka. Z grafu č. 5 lze usoudit, že některé oblasti jsou posuzovány skokově a je na ně kladen důraz systematického posouzení v jednom časovém úseku více let. Menší plány, které jsou méně zastoupeny jako lesní hospodářství, zemědělství, telekomunikace a rybářství, nevyčnívají v žádném pozorovaném roce. Souvislost

můžeme vidět v tom, že celkově bylo těchto plánů posuzováno po málu 1-2. Kromě rybníkářství, které bylo zastoupeno ve zkoumaném období 6 krát, ale v žádném roce se výrazně nevyprofilovalo.

Graf č. 5 Tři hlavní oblasti posouzení v jednotlivých letech.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
cestovní ruch		1	1	1	1		1	1		1	1	1		1					
doprava	2	1	1			1	1		2	3		3	3	3	2	2	2	3	2
energetika				1		2				1		2		3	4	1	1	2	
odpadové hospodářství	2	1								2	8	6	5						
životní prostředí		2	3	2		5		2		2	4	10	1				1		3
povrchové a podzemní vody		1	1	1	8		1				7			2	1	1	4	10	3
průmysl	1	2					1			2			1						2
regionální rozvoj	2	22	10	8	4	7	4	4	5	13	14	3	1	6	3	7	6	9	1
Lesní hospodářství				1															
rybářství		2								2									2
telekomunikace																			1
zemědělství	1																		1
OS									1	1									

Tabulka č. 3 Oblasti posuzování v jednotlivých letech

5.1.5 Pozice příslušného úřadu v jednotlivých krajích

Dále se vytvořily grafy zastoupení MŽP a krajského úřadu v jednotlivých krajích, kdy posuzované koncepce měly pouze regionální rozměr, zanesené na mapě ČR. Mapy jsou rozděleny po cca 5 letech, poslední mapa je s daty z roku 2020 – 2023.

Na mapách je vidět trend snižujícího se zastoupení MŽP. Nejvyšší zastoupení MŽP v každém období, je v Hl. městě Praha. V roce 2010 – 2020 je velké zastoupení MŽP, také v Libereckém kraji a Královehradeckém kraji. V dalších oblastech Česka převyšují krajské úřady.

V letech 2005-2010 jsou v celkem 7 krajích 100 % zastoupeny krajské úřady. Z 8 % je příslušný úřad MŽP v Ústeckém kraji a v Jihočeském kraji. O jedno procento více, tedy s 9 % předkládaných žádosti MŽP je evidován Olomoucký kraj. Dalším krajem v tomto období, který eviduje zastoupení v dodání žádosti MŽP, je Jihomoravský kraj, s celkovými 10 %. Středočeský kraj eviduje 20 % zastoupení MŽP a následně 33 % Královehradecký kraj. Největší podíl MŽP má Praha s 80 % zastoupením MŽP.

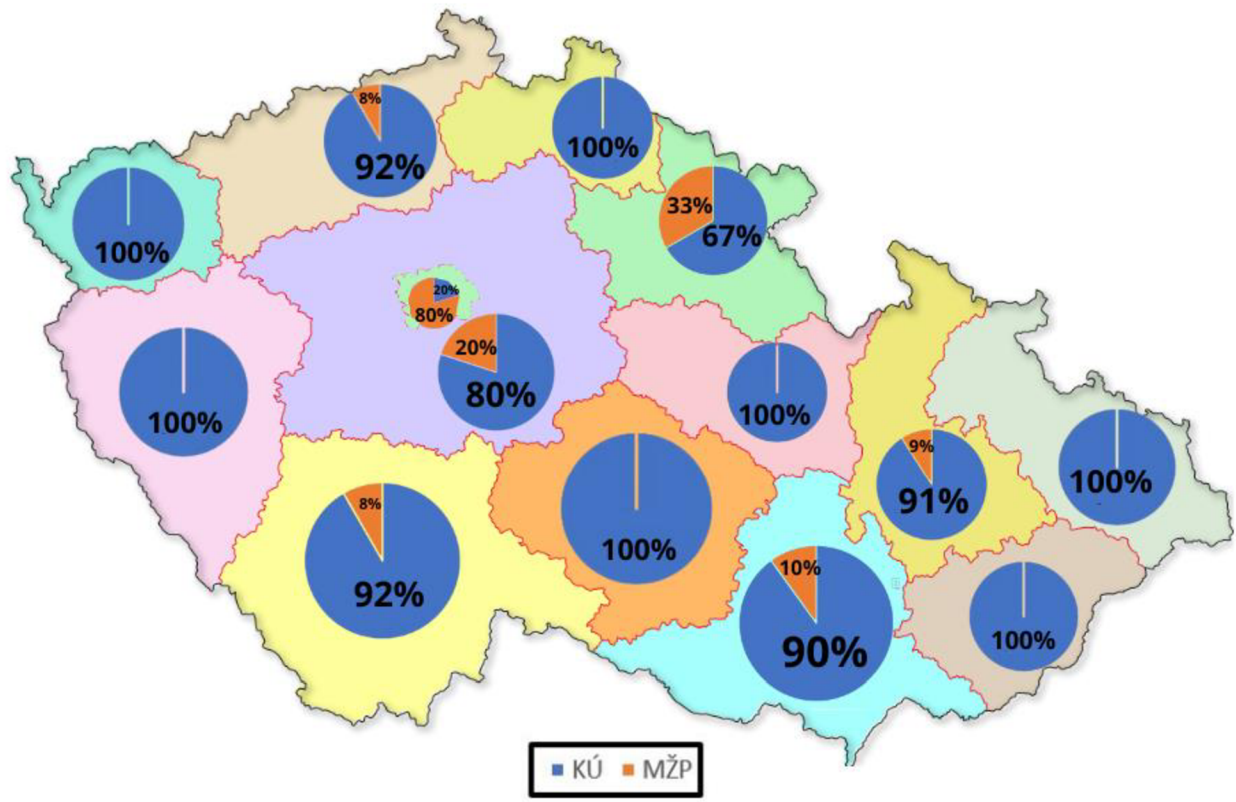
V období 2010-2015, je pouze v 6 krajích 100 % dodavatelů žádosti krajských úřadů. V Karlovarském kraji v tomto období dokonce neprobíhalo žádné SEA hodnocení. V Olomouckém kraji, stejně jako v předešlém období je zastoupení MŽP v 9 %. Viditelná změna s předchozím obdobím nastala v Moravskoslezském kraji, kdy zastoupení MŽP a krajem je v 50 %. Také Pardubický a Liberecký kraj skočil z předešlého období z 0 % zastoupení MŽP na 66 %. Také v Královehradeckém kraji se ještě o něco zvýšil podíl MŽP z předchozího období z 33 % na 50 % zastoupení. Stejně tak se zvýšil podíl u Středočeského kraje z 20 % na 50 %. Praha zůstala téměř stejná skok byl z 80% na 87% zastoupení MŽP. Opačný trend byl u 3 krajů, kdy naopak zastoupení MŽP kleslo na 0 %. Jedná se o kraje Ústecký, Jihočeský a Jihomoravský.

Ve 3 období 2015 – 2020, stále stoupá podíl MŽP v Praze. Také stoupl podíl MŽP v Olomouckém kraji z počínajících 9 %, které se udržely po dvě zkoumaná období, na 33 % v době od roku 2015 do roku 2020. Moravskoslezský kraj udržuje rovnováhu z předchozího období 50 %. Pardubický kraj klesnul ze zastoupení 66 %

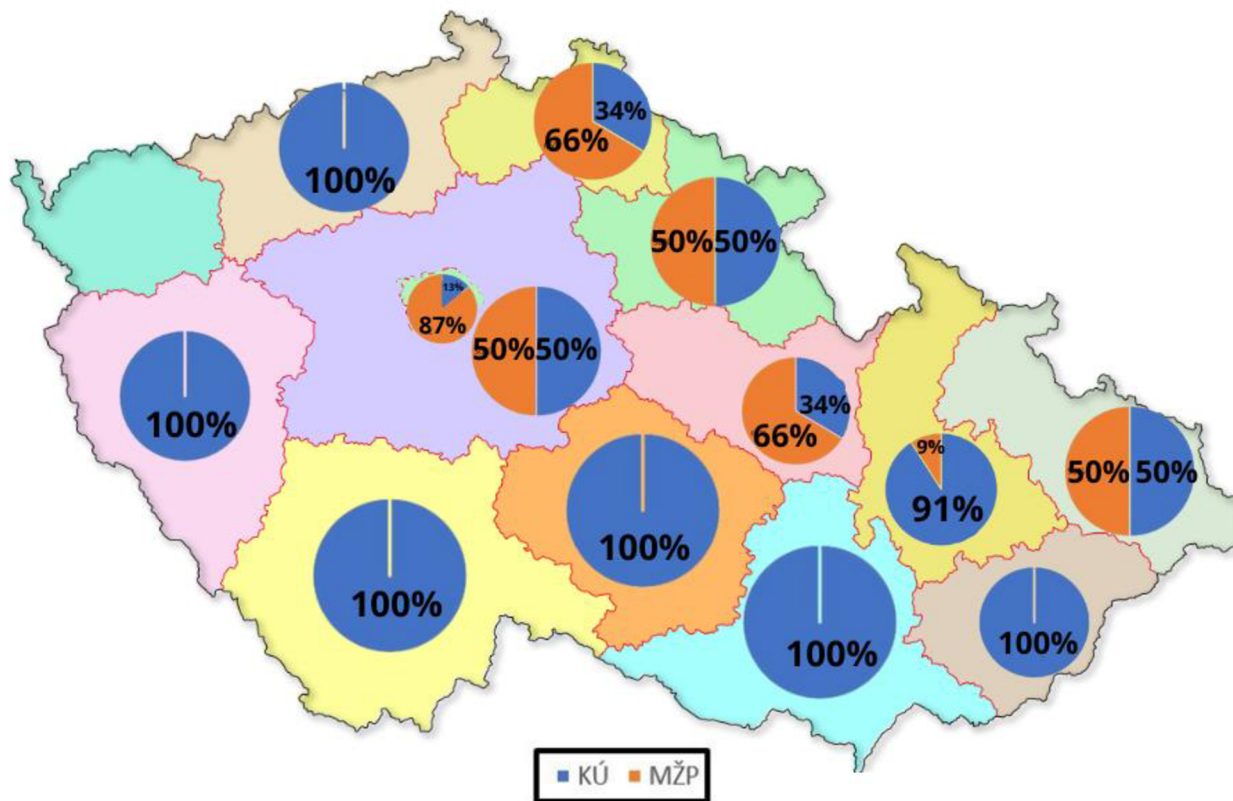
MŽP v předchozím období, na 100 % zastoupení krajských úřadů, stejně jako v prvním zkoumaném období. V Královehradeckém kraji, nastal stejný návrat k prvnímu období, takže opět je zastoupení MŽP v 33 %. Středočeský kraj zůstal na 50 % jako v předchozím období. Pozornost si ovšem zaslouží Liberecký kraj, který z původního 100 % zastoupení krajským úřadem, se přehoupl na 100 % zastoupení MŽP. Dále se zvýšil podíl MŽP V Ústeckém kraji o něco víc než v prvním zkoumaném období na 25%. Celkové zastoupení 100 % krajskými úřady je v 7 krajích.

Čtvrtá mapa popisuje období let 2020 – 2023 v tomto období je u všech krajů kromě Prahy 100% zastoupení krajskými úřady. V Praze kleslo zastoupení MŽP, až na 67 %, ale stále se jedná o větší podíl MŽP nad krajským úřadem, který u Prahy přetrvává v celém zkoumaném období.

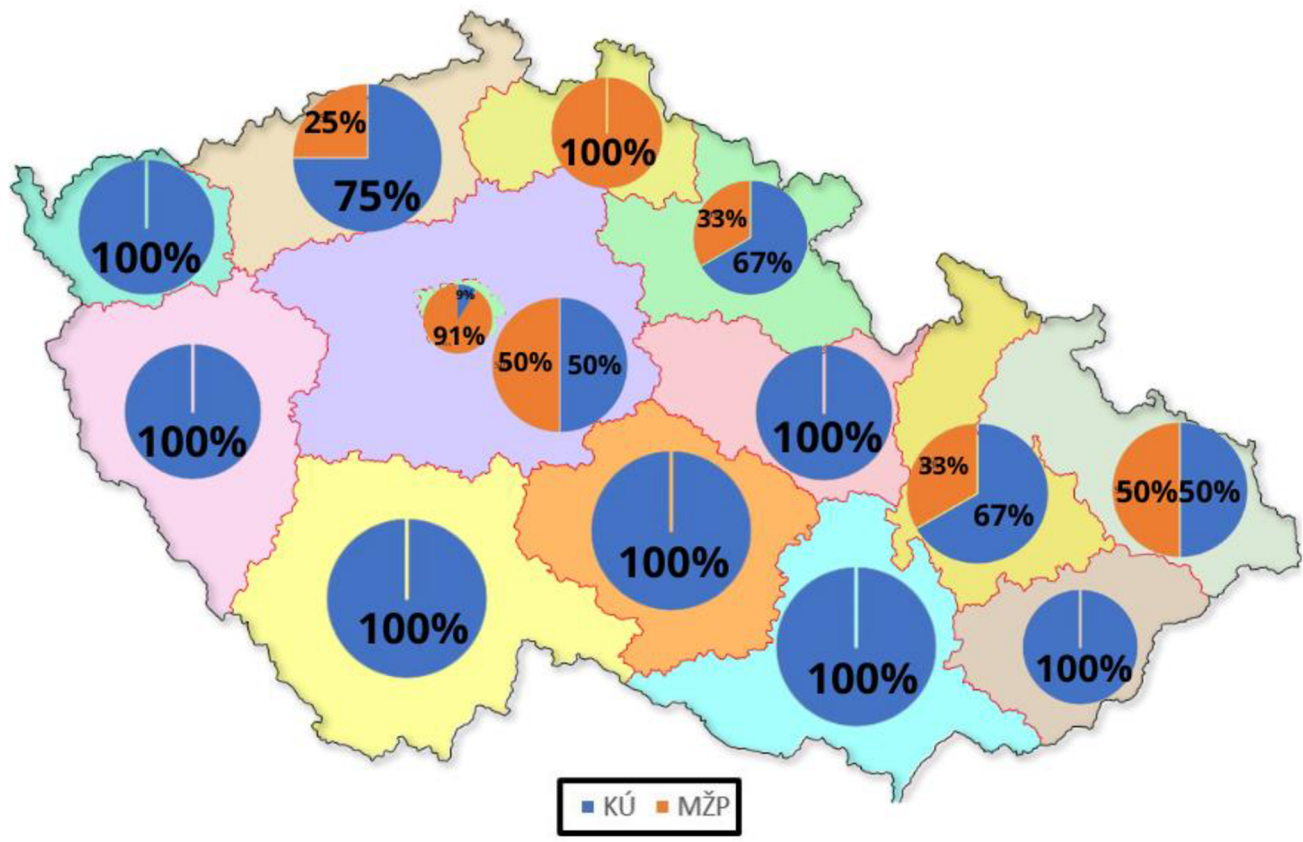
Celkově jde říci, že ve všech krajích je vyšší podíl dodavatelů žádosti krajských úřadů, kromě Prahy, kde jasně převyšuje MŽP. Do roku 2020 je také zvyšující se trend zastoupení MŽP na severovýchodě Čech a na severní Moravě.

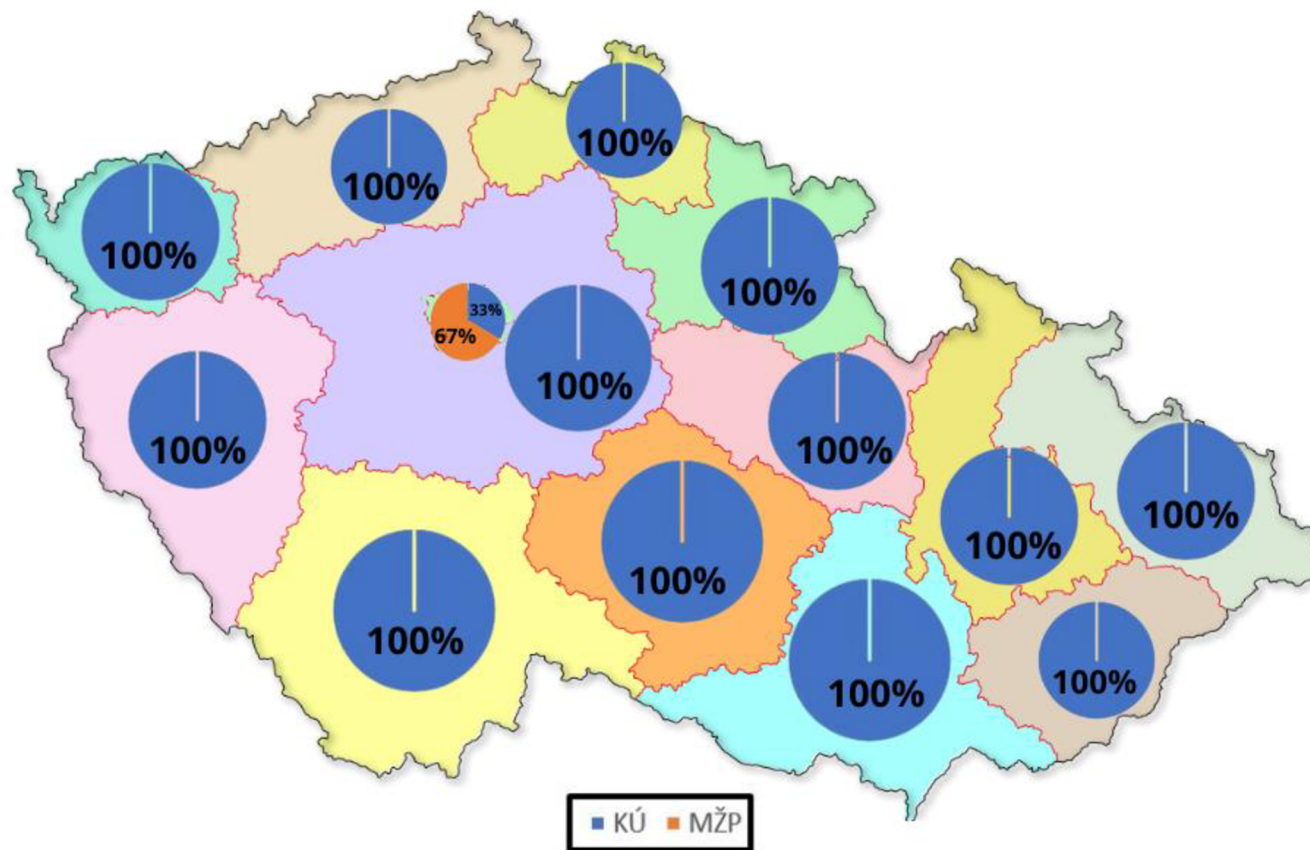
Mapa č. 1 rok 2005-2010

Mapa č. 2 rok 2010-2015

Mapa č. 3 rok 2015-2020

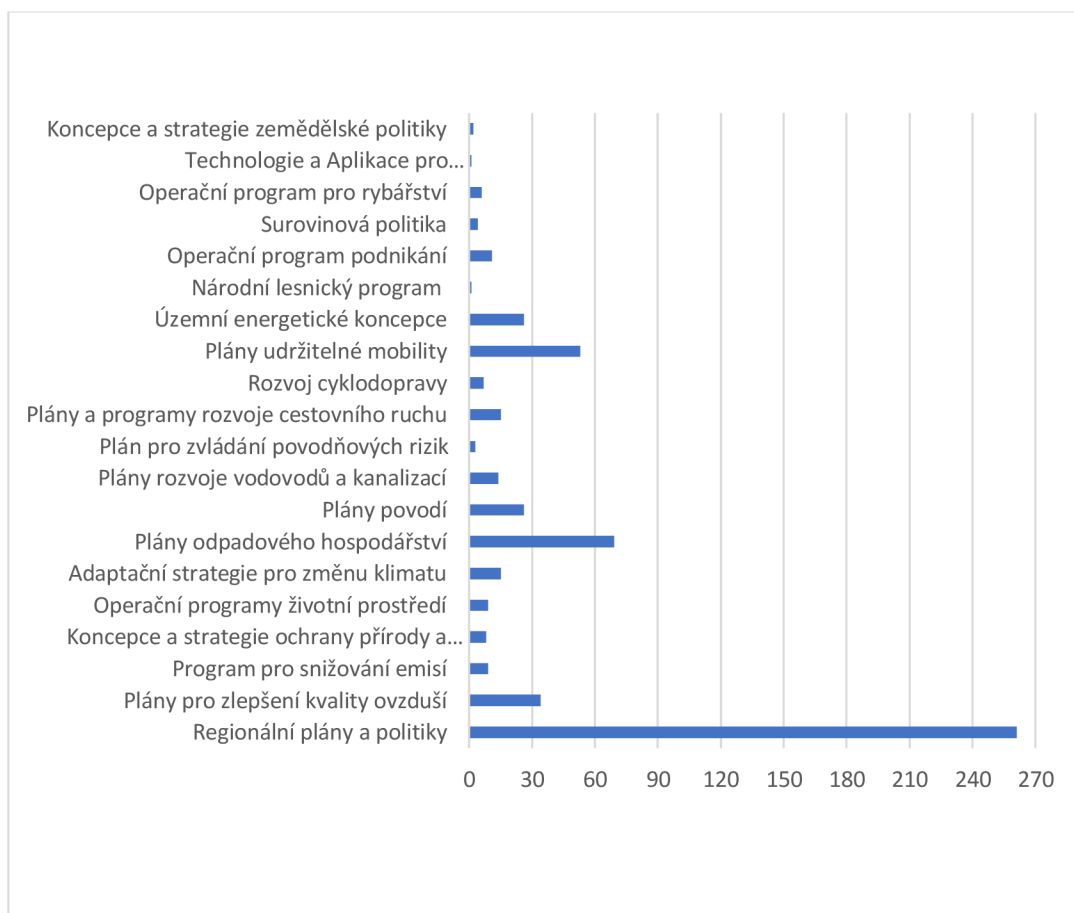
Mapa č. 4 rok 2020 – 2023

5.1.6 Konkrétní strategické dokumenty

Většina prováděných SEA procesů byla pro Regionální plány a politiky, následovaly Plány odpadového hospodářství. Nejvíce koncepcí bylo po regionálním rozvoji provedeno v oblasti životního prostředí, a však v životním prostředí je více různých dokumentů, kde největší podíl mají Plány pro zlepšení kvality ovzduší. Plánů odpadového hospodářství je dvakrát víc než Plánů pro zlepšení ovzduší. Plány pro zlepšení kvality ovzduší, také převyšují Plány udržitelné mobility, kterých je o 16 méně než Plánu odpadového hospodářství. O něco méně než Plánů pro zlepšení kvality ovzduší je Plánů povodí, na stejné přímce s Územními energetickými koncepcemi. V následné diskuzi jsou tyto výsledky porovnány s německou studií.

Konkrétní strategické dokumenty	počet
Regionální plány a politiky	261
Plány pro zlepšení kvality ovzduší	34
Program pro snižování emisí	9
Koncepce a strategie ochrany přírody a krajiny	9
Operační programy životní prostředí	9
Adaptační strategie pro změnu klimatu	15
Plány odpadového hospodářství	69
Plány povodí	26
Plány rozvoje vodovodů a kanalizací	14
Plán pro zvládání povodňových rizik	3
Plány a programy rozvoje cestovního ruchu	15
Rozvoj cyklo dopravy	7
Plány udržitelné mobility	53
Územní energetické koncepce	26
Národní lesnický program	1
Operační program podnikání	11
Surovinová politika	4
Operační program pro rybářství	6
Operační program Technologie a Aplikace pro Konkurenceschopnost	1
Koncepce a strategie zemědělské politiky	2

Tabulka č. 4 Počty konkrétních strategických dokumentů.

Graf č. 6 Přehled konkrétních strategických dokumentů.

5.1.7 Počet samotných small-scale SEA v jednotlivých sektorech

Celkově bylo provedeno 284 small-scale SEA posouzení během zkoumaného období. Jak již vyplývá z předchozích grafů, největší počet byl v oblastech regionálního rozvoje. Ale na rozdíl od předchozích grafů u small-scale SEA bylo na druhém místě nejvíce posuzovaných koncepcí z odpadového hospodářství, další byla oblast životního prostředí. Rozdíl je pouze v jedné koncepci, takže počet se small-scale SEA hodnocením byl téměř totožný u odpadového hospodářství a u životního prostředí. Zajímavé je, že u koncepcí, které se vyskytovaly pouze v jednotkách, jako lesní hospodářství, rybářství, telekomunikace, zemědělství, nebyla small-scale SEA prováděna vůbec, takže všechny tyto koncepce podléhaly full-scale SEA. Dalším zajímavým výsledkem je oblast povrchové a podzemní vody, kde ze 43 celkových koncepcí bylo provedených pouze 5 small-scale SEA.

OBLAST POSUZOVÁNÍ	POČET HODNOCENÍ SMALL SCALE SEA	CELKOVÝ POČET PROVEDENÝCH HODNOCENÍ
cestovní ruch	5	15
doprava	31	60
energetika	9	26
odpadové hospodářství	45	69
životní prostředí	44	76
povrchové a podzemní vody	5	43
průmysl	8	15
regionální rozvoj	133	261
lesní hospodářství	0	1
rybářství	0	6
telekomunikace	0	1
zemědělství	0	2
nezařazené	2	4
celkem	284	579

Tabulka č. 5 Přehled samotných small-scale SEA v jednotlivých sektorech.

6 Diskuze

Nejvíce hodnocených koncepcí je v oblasti územního rozvoje celkem 261, konkrétně se nejvíce posuzují regionální plány a politiky. Druhou nejvíce posuzovanou oblastí je životní prostředí celkem 76, z toho jsou nejvíce zastoupeny Plány pro zlepšení kvality ovzduší. Třetí nejčastěji hodnocenou koncepcí jsou Plány odpadového hospodářství. V jednotkách potom byly hodnoceny plány pro lesnictví (Národní lesnický program) a telekomunikaci (Operační program Technologie a Aplikace pro Konkurenceschopnost).

Studie ze Švédska poukazuje na důležitost průmyslové činnosti v dosažení environmentálních cílů. Dříve, než jsou udělena povolení, jsou tyto činnosti důkladně zkoumány a jsou k nim vypracovány podrobné podmínky. Schvalovací proces by měl naplňovat environmentální cíle, ale bohužel u těchto plánů se tak neděje, jelikož nevíme, jaké konkrétní vlivy na životní prostředí mají. Studie navrhuje kvantifikování této činnosti, pro lepší implementaci environmentálních cílů. (*Malmaeus a Lindblom, 2022*)

Obecně se provádí více small-scale SEA než full-scale SEA. Druhou nejvíce hodnocenou oblastí u small-scale SEA jsou koncepce odpadového hospodářství v počtu 45, ale životní prostředí, které v celkovém počtu odpadové hospodářství převyšuje, je u small-scale SEA zastoupeno v počtu 44. Větší procento full-scale SEA provádí MŽP. Ve všech krajích je vyšší podíl dodavatelů žádosti krajských úřadů, kromě Prahy, kde jasně převyšuje MŽP. Do roku 2020 je také zvyšující se trend zastoupení MŽP na severovýchodě Čech a na severní Moravě.

Zvláštní pozornost si zaslouží roky 2008 a 2009, kdy bylo small-scale SEA prováděno dvakrát častěji než plnohodnotná SEA, přičemž tyto roky byly zároveň obdobím s nejvyšším počtem zahájených posouzení v celém sledovaném období. Tato skutečnost by mohla souviset s ekonomickou krizí, která v té době probíhala, ovšem v takovýchto případech je běžnější praxí, že menší investoři nemají dostatek prostředků na projekty, což vede k preferenci státních investic, ovšem výsledky ukazují na pravý opak. Podobně se obdobné trendy projeví i v roce 2023, kdy došlo k energetické krizi a vysoké inflaci, což vedlo ke snížení hrubého domácího produktu

(HDP) a k tomu, že small-scale SEA bylo provedeno dvakrát častěji než plnohodnotné posouzení, stejně jak tomu bylo v letech 2008-2009.

Na základě výše uvedených výsledků lze konstatovat, že nejčastěji posuzovanými koncepcemi v oblasti SEA jsou koncepce spojené s územním rozvojem, konkrétně regionálními plány a politikami. To naznačuje, že územní plánování a politiky mají významný dopad na životní prostředí a jsou důkladně analyzovány z hlediska jejich dopadů. Druhou nejvíce hodnocenou oblastí je životní prostředí, a to především z hlediska plánů na zlepšení kvality ovzduší a nakládání s odpady. Tento trend ukazuje zvýšený zájem o ochranu životního prostředí a snahu o řešení souvisejících problémů.

Je zajímavé, že se provádí více small-scale SEA než full-scale SEA. To může naznačovat, že menší koncepce jsou častěji posuzovány z hlediska dopadů na životní prostředí než větší koncepce. Důraz na posuzování menších koncepcí může být spojen s tendencí k ochraně životního prostředí a minimalizaci negativních dopadů. Bylo by tedy dobré zpětně zhodnotit dopady small-scale SEA, dle Partidário, (2020) zda tato hodnocení neměla být podrobena většímu zkoumání založenému na větších argumentech a porovnání s jinou praxí.

Je také zřejmé, že MŽP hraje významnou roli v implementaci SEA v plném rozsahu, zejména ve srovnání s krajskými úřady. Tato skutečnost může odrážet roli MŽP jako hlavního subjektu odpovědného za ochranu životního prostředí na národní úrovni. Dle Nwanekezie et al. (2021), obsahuje SEA nástroje pro zlepšení koordinace mezi různými úrovněmi vlády, které je možné zohlednit ve všech fázích rozhodování.

Výsledky rovněž naznačují regionální rozdíly v implementaci SEA, kdy severovýchodní Čechy a severní Morava vykazují rostoucí trend v zastoupení MŽP. Tento trend lze propojit s regionálními specifiky a prioritami v oblasti ochrany životního prostředí. Dle Bednarek et al., (2018) je potřeba překonat hranici politickým rozhodováním a vědeckou praxí, nejlépe propojením obou sfér. Tyto aplikované poznatky jsou klíčové v kvalitním hodnocení SEA.

Většina studií je zaměřena pouze na efektivitu procesu SEA u konkrétních jednotlivých koncepcí. Komplexní data nemá žádná země takto zpracována,

respektive, existují systémy jako u nás je CENIE, kde jsou přehledy posuzovaných koncepcí avšak tyto systémy, jsou pouze v úředním jazyce dané země.

Geißler et al. (2018) popsal ve své studii, alespoň popsané koncepční dokumenty v Německu. V Německu nemají centrální registry pro SEA, proto, když je vydáno negativní stanovisko ke screeningu, které jsou dle zákona povinni zveřejnit, tak i přesto to může veřejnost jednoduše přehlédnout a nemusí se ke stanovisku dále vyjádřit. Neexistence centrálního registru pro SEA, komplikuje určení přesného počtu SEA v Německu. Přesto identifikovali okolo 440 SEA posouzení mezi lety 2004-2014. Nejvíce zastoupeny byly Regionální plány a následně územní plány. Následovaly plány povodí, které jsou v česku až na děleném 4 a 5 místě. Plány odpadového hospodářství a Plány pro zlepšení ovzduší, které jsou u nás zastoupeny na nejvyšších příčkách, uvedli ve studii v jednotkách.

V Estonsku hodnotili účinnost SEA v letech 2005 až 2019, z výzkumu vyplývá, že v Estonsku je strategických dokumentů, u kterých se provádí SEA okolo 20 až 50 ročně, ale obvykle bývá zahájeno 1 až 2 SEA posouzení ročně. (*Peterson a Vahtrus, 2019*)

Omezení studie, jsou hlavně v tom, že nelze porovnat s jinými daty, např. s daty před rokem 2005, jelikož na toto období žádná studie neproběhla. Následně jsou značná omezení v porovnání s daty z jiných zemí, kde také nemají validní data na provedení SEA, ať už je problém v existenci dat pouze v úředním jazyce dané země anebo vůbec neexistuje žádný centrální registr pro SEA v daných zemích. Také data obsahují zahájené řízení, ale zatím není ukončené, takže možná se některé údaje o small-scale SEA změny na full-scale SEA.

Dalším zajímavým faktem je, že není příliš řešen přeshraniční vliv, ani metodologie často nepředpokládá přeshraniční vlivy, strategické dokumenty nemají dostatečně konkrétní územní průmět, aby bylo možné definovat konkrétní vlivy přesahující hranice České republiky (*ČIŽP, ©2018*). Při správné implementaci SEA může být realizace projektů efektivnější a rychlejší (*Fischer et al., 2023*).

Je potřeba, aby hodnocení SEA bylo účinné nejen pomocí zákonů, ale také díky vylepšeným postupům, které jsou založeny na dobré praxi. Je tedy důležité přistupovat k hodnocení systematicky a konstruktivně. Nemálo je důležitá spolupráce jak mezi

vnitrostátními subjekty, tak mezi mezistátními objekty. Hodnocení SEA nese potřebu určité angažovanosti a touhy po změně praktik v rámci udržitelnosti (Kornov, 2021). Velká část populace je přesvědčená, že SEA je politicky ovlivněná a i přesto, že je veřejnost často přítomná jednání, není často dostatečně zakomponováno v hodnocení veřejné mínění (Arce-Ruiz et al., 2019).

Výsledky studie jsou důležité pro účinný výzkum v oblasti SEA a také jsou velmi užitečné v následném monitoringu a přehledu účinnosti a zpracování SEA posuzovaných dokumentů, výsledky shrnují informace o velikosti koncepcí, regionální rozdíly anebo zainteresovanost institucí, na základě těchto informací můžeme identifikovat oblasti pro zlepšení popřípadě identifikovat další nedostatky. Na základě výsledků můžeme identifikovat prioritní oblasti pro hodnocení SEA. Z výzkumu vyplývá, že nejvíce posuzovaných koncepcí je v oblasti územního rozvoje a životního prostředí, na základě výsledků můžeme určit speciální opatření v ochraně životního prostředí a dalších hodnocených oblastech. Dále je možné na základě výsledku vylepšit oblasti pro tvorbu politik a plánů. Nejnižší úrovní pro zapojení SEA jsou u nás na úrovni krajských úřadů, což může ve srovnání se Skandinávií, kde mají hodnocení přeneseno z národní úrovně na obecnou, dle Balforse et al. (2018), být návrhem pro legislativní zlepšení. Na základě informací, které koncepce jsou nejvíce hodnoceny, můžeme navrhnout zlepšení v legislativní sféře anebo navrhnout nová opatření. Dle Warnera (2021) SEA zahrnuje několik nástrojů pro předpověď socioekonomických a environmentálních aspektů a hlavně nástroje pro zajištění maximální účasti zainteresovaných stran a také analýzy pro porovnání možností. Také výsledky mohou poskytnout podklad pro srovnání výsledků z jiných zemí a předání si zkušeností mezi ostatními státy zabývající se SEA hodnocením.

Další výzkum by mohl zahrnovat porovnání dat z různých zemí, popřípadě srovnat výsledky například se Slovenskem, kde jsou data dostupná stejně jako u nás z portálu CENIA a není zde tak razantní rozdíl v jazykové bariéře jako například s daty z Německa, kde ovšem centrální systém pro SEA neexistuje. Daly by se srovnat výsledky se Skandinávií, kde je SEA velmi efektivně aplikována a velký důraz se klade na zapojení veřejnosti.

Celkově lze konstatovat, že výsledky poskytují důležité poznatky o implementaci SEA v České republice a poukazují na klíčové oblasti zájmu

a potenciální oblasti dalšího výzkumu a vývoje. Důležitým aspektem je také zjištění, že dle Nwanekezi et al. (2021) dobré fungování politik v procesu SEA je zásadní pro udržitelný rozvoj. Což vyplývá i z výsledků studie, kde je vidět jednoduchá dostupnost informací o provedených koncepcích.

7 Závěr

Závěrem lze říci, že výsledky této práce poskytují důležité informace o implementaci SEA v České republice. Nejvíce jsou ceněny koncepce související s územním rozvojem, což ukazuje na důležitost v oblasti regionálního rozvoje a politiky ochrany životního prostředí. Zvyšuje se také zájem o životní prostředí, zejména o koncepce na zlepšení kvality ovzduší a nakládání s odpady. Výzkum také ukázal, že u menších koncepcí se provádí více hodnocení než u větších koncepcí, což naznačuje úsilí o snížení negativních dopadů na životní prostředí.

Rešeršní část objevila nedostatky napříč téměř všemi zeměmi, a to v nedostatečném následném monitoringu, nedostatečném zapojení veřejnosti a nižších správních celků. Následně byla identifikována jako účinná metoda, přenést hodnocení a zpracování koncepcí, na nižší úřady, kde státní zastoupení v našem případě MŽP, slouží pouze jako poradní orgán, popřípadě zasahuje maximálně v případě porušení zákona. Tato praxe je již funkčně praktikována v severských zemích konkrétně např. ve Švédsku.

Výsledky této práce mají důležitou roli pro budoucí výzkum SEA a mohou být užitečné pro monitorování a hodnocení účinnosti procesu SEA. Identifikují prioritní oblasti pro hodnocení SEA a mohou sloužit jako základ pro zlepšení politik a plánů ochrany životního prostředí.

Další výzkum by mohl zahrnovat porovnání údajů z různých zemí, aby bylo možné lépe porozumět kontextu provádění SEA. Celkově lze říci, že výsledky této práce přispívají k lepšímu pochopení implementace SEA v České republice a poskytují podněty pro další výzkum a vývoj v této oblasti.

8 Seznam obrázků a tabulek

Obrázek č. 1 Logický rámec v kontextu tvorby strategického dokumentu (Keken, 2023)

Tabulka č. 1 Přehled počtů oblasti posouzení v ČR.

Tabulka č. 2 Počty small-scale SEA a full-scale SEA v průběhu let se zastoupením krajských úřadů a MŽP.

Tabulka č. 3 Oblasti posuzování v jednotlivých letech

Tabulka č. 4 Počty konkrétních strategických dokumentů.

Tabulka č. 5 Přehled samotných small-scale SEA v jednotlivých sektorech.

Graf č. 1 Četnost koncepcí v ČR dle oblastí hodnocení.

Graf č. 2 Srovnání počtu small-scale SEA a full-scale SEA v průběhu let.

Graf č. 3 Zastoupení krajského úřadu a MŽP u full-scale posouzení.

Graf č. 4 Srovnání koncepcí dle příslušného úřadu.

Graf č. 5 Tři hlavní oblasti posouzení v jednotlivých letech.

Graf č. 6 Přehled konkrétních strategických dokumentů.

Mapa č. 1 rok 2005-2010

Mapa č. 2 rok 2010-2015

Mapa č. 3 rok 2015-2020

Mapa č. 4 rok 2020-2023

9 Literatura

Odborné publikace:

Články:

Arce-Ruiz González-Del-Campo, Ainhoa, R. M., Soria-Lara, J. A., González-Del-Campo, A., 2019: SEA effectiveness in Spain: insights from practice. *Impact Assessment and Project Appraisal*. 37 (3-4), 327–333.

Arce, R., Gulloón, N., 2000: The application of Strategic Environmental Assessment to sustainability assessment of infrastructure development. *Environmental Impact Assessment Review*. 20 (3), 393–402.

Balfors, B., Wallström, J., Lundberg, K., Söderqvist, T., Hörnberg, C., Högström, J., 2018: Strategic environmental assessment in Swedish municipal planning. Trends and challenges. *Environmental Impact Assessment Review*. 73, 152–163.

Bednarek, A. T., Wyborn, C., Cvitanovic, C., Meyer, R., Colvin, R. M., Addison, P. F.E., Close, S. L., Curran, K., Farooque, M., Goldman, E., Hart, D., Mannix, H., McGreavy, B., Parris, A., Posner, S., Robinson, C., Ryan, M., Leith, P., 2018: Boundary spanning at the science–policy interface: the practitioners’ perspectives. *Sustainability Science*. 13 (4), 1175–1183.

Belčáková, I., 2016: Strategic Environmental Assessment – An Instrument for Better Decision-Making Towards Urban Sustainable Planning. *Procedia Engineering*. 161, 2058–2061.

Biehl, J., Köppel, J., Rodorff, V., Huesca Pérez, M. E., Zimmermann, A., Geißler, G., Rehhausen, A., 2019: Implementing strategic environmental assessment in countries of the global South – An analysis within the Peruvian context. *Environmental Impact Assessment Review*. 77, 23–39.

- Cape, L., Retief, F., Lochner, P., Fischer, T., Bond, A., 2018: Exploring pluralism – Different stakeholder views of the expected and realised value of strategic environmental assessment (SEA). *Environmental Impact Assessment Review*. 69, 32–41.
- Carter, V., Henríquez C., 2022: Can Strategic Environmental Assessment (SEA) contribute towards the implementation of biophilic urbanism in urban planning? The case of Chilean Municipal Regulatory Plans. *Environmental Impact Assessment Review*. 95, 10676.
- Castellani, V., Sala, S., 2018: Sustainability Indicators Integrating Consumption Patterns in Strategic Environmental Assessment for Urban Planning. *Sustainability*. 5 (8), 3426–3446.
- Dalal-Clayton, D. B., Sadler, B., 2017: RESEARCH IN STRATEGIC A methodology for reviewing the quality of strategic environmental assessments in development cooperation. *Impact Assessment and Project Appraisal*. 35 (3), 257–267
- Douglas, M. J., Carver, H., Katikireddi, S. V., 2011: How well do strategic environmental assessments in Scotland consider human health?. *Public Health*. 125 (9), 585–591.
- Fischer, T. B., Fonseca, A., Geißler G., Jha-Thakur U., Retief, Reece F., Jiricka-Pürerer A. A., 2023: Simplification of environmental and other impact assessments – results from an international online survey. *Impact Assessment and Project Appraisal*. 41 (3), 181–190.
- Geißler, G., Rehhausen A., Fischer T. B., Hanusch M., 2019: Effectiveness of strategic environmental assessment in Germany? – meta-review of SEA research in the light of effectiveness dimensions. *Impact Assessment and Project Appraisal*. 37, 219–232.
- Geneletti, D., 2015: RESEARCH IN STRATEGIC ENVIRONMENTAL ASSESSMENT NEEDS TO BETTER ADDRESS ANALYTICAL METHODS. *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*. 17 (1), 1550014.
- Heikoop, R., Verbraeken, R., Wahyudi, S. I. A., Adi, H. P., 2024: Stakeholder engagement in urban water management: A SWOT analysis of the Banger polder system in Semarang. *Environmental Challenges*. 14, 10083.

- Christodoulou, A., Cullinane, K., 2019: Energy Management System: A SWOT/PESTLE Analysis. *Sustainability*. 11 (21), 6046.
- Iyer, V. G., 2022: Strategic environmental assessment (SEA) process for business, economics, management, and eco-tourism, towards sustainable development. *Global Journal of Business Economics and Management Current Issues*. 12 (1), 01–22.
- Jolly, D., Thompson-Fawcett, M., 2021: Enhancing Indigenous impact assessment: Lessons from Indigenous planning theory. *Environmental Impact Assessment Review*. 87, 10654.
- Kabir, Z., Morgan, R. K., 2021: Strategic environmental assessment of urban plans in New Zealand: current practice and future directions. *Journal of Environmental Planning and Management*. 64 (6), 954–977.
- Lyhne, I., Partidário, M. R., Kørnøv, L., 2021: Just so that we don't miss it: A critical view on the meaning of decision in IA. *Environmental Impact Assessment Review*. 86, 10650.
- Kørnøv, L., 2021: SEA as a change agent: still relevant and how to stay relevant?. *Impact Assessment and Project Appraisal*. 39 (1), 63–66.
- Montaño, M., Fischer, T. B., 2019: Towards a more effective approach to the development and maintenance of SEA guidance. *Impact Assessment and Project Appraisal*. 37 (2), 97–106.
- Quigley, R. J., Taylor, L. C., 2004: Evaluating health impact assessment. *Public Health*. 118 (8), 544–552.
- Malmaeus, J. M., Lindblom, E., 2022: Quantifying pressures from Swedish industries impacting Sweden's Environmental Quality Objectives. *Impact Assessment and Project Appraisal*. 40 (1), 46–59.
- Noble, B., Nwanekezie, K., 2017: Conceptualizing strategic environmental assessment: Principles, approaches and research directions. *Environmental Impact Assessment Review*. 62, 165–173.
- Nwanekezie, K., Noble, B., Poelzer, G., 2021: Transitions-based strategic environmental assessment. *Environmental Impact Assessment Review*. 91, 10664.

- Partidrio, M. R., 2020: Transforming the capacity of impact assessment to address persistent global problems. *Impact Assessment and Project Appraisal*. 38 (2), 146–150.
- Partidário, M. R., Monteiro, M. B., 2019: Strategic environmental assessment effectiveness in Portugal. *Impact Assessment and Project Appraisal*. 37 (3-4), 247–265.
- Partidário, M. R., Monteiro M. B., Martins R., 2023: Novel perspectives for multi-actor collaboration in strategic environmental assessment using ST4S. *Environmental Impact Assessment Review*. 99, 10702.
- Peterson, K., Vahtrus, S., 2019: Factors affecting SEA effectiveness in Estonia. *Impact Assessment and Project Appraisal*. 37 (3-4), 210–218.
- Rega, C., Singer, J. P., Geneletti, D., 2018: Investigating the substantive effectiveness of Strategic Environmental Assessment of urban planning: Evidence from Italy and Spain. *Procedia Engineering*. 73, 60–69.
- Rodrigo-Illarri, J., González-González, L., Rodrigo-Clavero, M.-E., Cassiraga, E., 2020: Advances in Implementing Strategic Environmental Assessment (SEA) Techniques in Central America and the Caribbean.. *Sustainability*. 12 (10), 4039.
- Smutný, M., Svobodová, J., Hrnčířová, J., Rimmel, V., Fidlerová, J., 2006: SEA - co přinesla změna legislativy? SEA.. *EIA – IPPC – SE*. 3, 02–07.
- Souloutzoglou, A., Tasopoulou, A., 2020: The Methods and Techniques of Strategic Environmental Assessment. Comparative Evaluation of Greek and International Experience. *Sustainability*. 12 (8), 3310.
- Therivel, R., González, A., 2020: Is SEA worth it? Short-term costs v. long-term benefits of strategic environmental assessment. *Environmental Impact Assessment Review*. 83, 10641.
- Van Buuren, A., Nooteboom, S., 2010: The success of SEA in the Dutch planning practice: How formal assessments can contribute to collaborative governance. *Environmental Impact Assessment Review*. 30 (2), 127–135.

Knihy:

Bahýľová, L., Kocourek, T., Vomáčka, V., 2015: Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí. Komentář. 1. vydání. C. H. Beck: Praha, 306 s.

Bjarnadóttir, H., 2008: SEA in the Context of Land-Use Planning: The application of the EU directive 2001/42/EC to Sweden, Iceland and England, Blekinge, nepublikováno. „Dep.: Institute of Technology, School of Technoculture, Humanities and Planning: Švédsko“

Dvořák, L., 2018: Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí – komentář., 2nd ed., Wolters Kluwer ČR: Praha

Ježek, J., Slach, O., Šilhánková V., Krbová J., Kopp J., Rumpel P., Bosák V., Nováček A., 2015: Strategické plánování obcí, měst a regionů. Vybrané problémy, výzvy a možnosti řešení. 2nd ed., Wolters Kluwer ČR: Praha

Keken, Z., (2023). SEA - studijní texty. Fakulta životního prostředí - ČZU.

Köppel, J., Geißler G., Rehhausen A., Wende W., Albrecht A., Syrbe R., Magel I., Scholles F., Putschky, Hoppenstedt A., Stemmer B., 2018: Strategische Umweltprüfung und (neuartige) Pläne und Programme auf Bundesebene – Methoden, Verfahren und Rechtsgrundlagen. Abschlussbericht, 2nd ed., Umweltbundesamt: Rakousko

Sadler, B., Dusik J., Fischer T., Partidario M., Verheem R., 2015: Aschemann A. Handbook of Strategic Environmental Assessment, Routledge: Velká Británie, ISBN 9781844073658

Vomáčka V., Židek D. Bahýľová L., Dudová J., Dufala M., Humlíčková P., Chyba J., Ježková Z., Konečná M., Košičiarová S., Maslen M., Matouš M., Müllerová H., Musilová H., Pokorný J., Průchová I., Sobotka M., Švarcová K., Večeřová J., Vomáčka V., Vícha O., Zicha J., Židek D., 2016: Posuzování vlivů záměrů a koncepcí na životní prostředí. Masarykova univerzita, Právnická fakulta: Praha, ISBN-13 978-80-210-8343-1, 338 s.

Warner, R., 2021: "Chapter 16 Strategic Environmental Assessment and Its Application to Marine Areas beyond National Jurisdiction". In *Frontiers in*

International Environmental Law: Oceans and Climate Challenges., The Netherlands:
Brill | Nijhoff

Legislativní materiály:

Rozsudek SDEU ze dne 3.3.2011, Komise proti Irsku, C-50/09

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 12. 2021, čj. 1 As 236/2018-86

Směrnice SEA - Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/42/ES ze dne 27. června 2001 o posuzování vlivů některých plánů a programů na životní prostředí

Směrnice EIA - Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí

ZOPV – Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní

Internetové zdroje:

MMR, ©2019: Proces tvorby strategického dokumentu, dostupné z <[Metodika-pripravy-verejnych-strategii-graficke-shrnuti.pdf.aspx \(gov.cz\)](#)>.

ČIŽP, ©2018: Metodické doporučení pro posuzování vlivů obecných koncepcí na životní prostředí, dostupné z <https://portal.cenia.cz/eiasea/dokumenty/sea_metodicka_doporuceni>.

ČIŽP, ©2016: PORADA SEA 2016 - závěry a metodická doporučení, dostupné z <https://portal.cenia.cz/eiasea/dokumenty/sea_metodicka_doporuceni>

MŽP, ©2008–2023: Posuzování vlivů na životní prostředí (SEA), dostupné z <https://www.mzp.cz/cz/posuzovani_vlivu_koncepci_sea>

MŽP, ©2018: Metodické doporučení pro posuzování vlivů obecných koncepcí na životní prostředí, dostupné z <https://portal.cenia.cz/eiasea/dokumenty/dokumentSoubor/117/SOTPR-Vestnik_leden_2019_priloha2-190206.pdf>

Evropský parlament ©2021: Evropská politika na ochranu životního prostředí do roku 2030: Jaké jsou cíle EU?, dostupné z <<https://www.europa.eu/>>

2020: VÍCELETÝ NÁRODNÍ STRATEGICKÝ PLÁN PRO AKVAKULTURU, dostupné z <https://eagri.cz/public/web/file/695872/Vyhodnoceni_VNSPA_2021_2030.pdf>

MMR, 2014: SEA Dohoda o partnerství pro programové období 2014 – 2020, dostupné z <https://mmr.gov.cz/getmedia/8bad4997-4b70-40a1-a206-65f53161fd92/SEA-Dohoda_dokumentace-final.pdf>

Zelená obnovitelná energie ©2023: Dopady na životní prostředí: jaké jsou, typy a důsledky, dostupné z <renovablesverdes.com>

EuroHealthNet ©2022: Nástroje pro měření a řešení nerovností v oblasti zdraví - portál nerovností v oblasti zdraví, dostupné z <health-inequalities.eu>

The European Environment Agency (EEA), 2018: Změna životního prostředí: znalosti jsou klíčem ke zmírnění dopadů na obyvatele a přírodu, dostupné z <<https://www.eea.europa.eu/cs/articles/zmena-zivotniho-prostredi-znalosti-jsou>>

Portál strategických dokumentů v ČR - Databáze strategií - portál pro strategické řízení, dostupné z <databaze-strategie.cz>

European commission, 2018: Plastic strategy, dostupné z <https://environment.ec.europa.eu/strategy/plastics-strategy_en?prefLang=cs>

European commission, Zelená dohoda pro Evropu, dostupné z <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_cs>

Seznam zkratk

SEA – Strategického posouzení vlivů na životní prostředí

EIA – Posuzování vlivů na životní prostředí

EC – Evropská komise

ZOPV – Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní

MŽP - Ministerstvo životního prostředí

CENIA - Česká informační agentura životního prostředí

small-scale SEA – malé posouzení SEA

full-scale SEA – plnohodnotné posouzení SEA

Směrnice SEA - Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/42/ES ze dne 27. června 2001 o posuzování vlivů některých plánů a programů na životní prostředí

Směrnice EIA - Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí

10 Přílohy

